

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií



Bakalářská práce

Daniela Trnková

**PRÁVA A POVINNOSTI PĚSTOUNŮ PO NOVELIZACI
ZÁKONA**

Olomouc 2018

Vedoucí práce: PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Práva a povinnosti pěstounů po novelizaci“ vypracovala samostatně pod odborným vedením PhDr. Vladimíry Kocourkové, Ph.D., a s použitím uvedené literatury a odborných zdrojů.

V Olomouci dne 18. dubna 2018

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat za cenné rady a odborné vedení mé bakalářské práce PhDr.

Vladimíře Kocourkové, Ph.D.

Děkuji také všem pěstounům, kteří se zúčastnili mého výzkumného šetření a podpořili zpracování empirické části této práce.

Anotace

Jméno a příjmení:	Daniela Trnková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Práva a povinnosti pěstounů po novelizaci zákona
Název v angličtině:	Rights and obligations of foster parents after law amendment
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá pěstounskou péčí, jako jednou z forem náhradní rodinné péče. Cílem práce je zhodnocení, zda je vzdělávání pro příbuzenské pěstouny přínosné a dostačující. Teoretická část se zaměřuje na legislativní ukotvení pěstounské péče, přípravu budoucích pěstounů, představuje práva a povinnosti pěstounů. V empirické části byl k dosažení cíle práce zvolen kvantitativní výzkum. Za nástroj sběru dat byl zvolen dotazník.
Klíčová slova:	Pěstounská péče, příbuzenská pěstounská péče, práva a povinnosti, příprava budoucích pěstounů.
Anotace v angličtině	The bachelor thesis deals with foster care as a form of substitute family care. The aim of this thesis is to evaluate, whether education is beneficial and sufficient for foster parents in kinship. The theoretical part is focused on legislative framework of foster care, preparation of future foster parents, represents rights and obligations of foster parents. There was used a quantitative research for achieving the goal of this dissertation in the empirical part of this thesis. A questionnaire was used as a data collection tool.
Klíčová slova v angličtině:	Foster care, kinship care, rights and obligations, preparation of future foster parents.
Přílohy vázané na práci:	Příloha č. 1 Dotazník
Rozsah práce:	76 stran
Jazyk práce:	Český

Obsah

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Pěstounská péče	9
1.1 Základní vymezení a charakteristika	10
1.2 Historický vývoj pěstounské péče	11
1.2.1 Úprava pěstounské péče podle nového občanského zákoníku.....	12
1.3 Legislativní ukotvení a statistika	14
1.4 Typy pěstounské péče.....	15
1.4.1 Pěstounská péče klasická	16
1.4.2 Pěstounská péče příbuzenská	17
1.4.2.1 Výhody a rizika příbuzenské pěstounské péče.....	18
1.4.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	18
2 Práva a povinnosti pěstounů	21
2.1 Dohoda o výkonu pěstounské péče	22
2.2 Okruhy účastníků dohody.....	22
2.2.1 Osoba pečující	22
2.2.2 Osoba v evidenci	23
2.3 Doprovázení	23
2.4 Práva pěstounů.....	24
2.5 Povinnosti pěstounů.....	26
3 Vzdělávání pěstounů.....	28
3.1 Povinná odborná příprava náhradních rodičů před přijetím dítěte.....	28
3.2 Vzdělávání po příchodu dítěte.....	30
3.3 Vzdělávání příbuzenských pěstounů	31
4 Pěstounská péče v zahraničí	32
4.1 Pěstounská péče ve Velké Británii	32

4.1.1	Typy pěstounské péče ve Velké Británii.....	33
4.1.2	Proces přípravy, zprostředkování ve Velké Británii	34
4.1.3	Práce s biologickou rodinou.....	35
4.2	Pěstounská péče v Norsku	35
4.2.1	Proces přípravy, doprovázení v Norsku	36
4.2.2	Práce s biologickou rodinou.....	36
	II. EMPIRICKÁ ČÁST	38
5	Metodologie výzkumu	38
5.1	Cíl výzkumu	38
5.2	Metoda sběru dat	39
5.3	Charakteristika výzkumného souboru	39
5.4	Formulace výzkumných otázek a hypotéz	41
5.5	Vyhodnocení dotazníku.....	42
5.6	Ověření hypotéz.....	59
	ZÁVĚR	64
	Seznam zkratk	66
	Seznam grafů.....	67
	Seznam tabulek	68
	Seznam příloh.....	69
	Přílohy	70
	POUŽITÁ LITERATURA.....	73

ÚVOD

Je zcela známo, že rodina sehrává nezastupitelnou roli ve společnosti, díky níž si děti mohou osvojit od svých rodičů návyky a dovednosti. Oldřich Matoušek definuje rodinu jako: „*Místo, kde se prostřednictvím osob odehrává zapouštění kořenů do věcí, to znamená, že se zde uspokojují vitální potřeby. Dítě zde dostává mateřskou lásku, pocit bezpečí, buduje své první vztahy. Rodina nevychovává dítě pro sebe, ani pro ně samé, nýbrž pro druhé.*“¹ Je tedy odjakživa přirozené, že po narození se o děti starají jejich rodiče, uspokojují jejich potřeby, opatrují je, milují je. Nezřídka se však setkáváme s rodiči, kteří se z nějakého důvodu o své děti nemohou nebo nechtějí starat, a v některých případech je i opouštějí. Jedním z důvodů může být nemoc, psychické poruchy, léčba závislostí, rodiče mohou být příliš mladí, nemají uspořádaný život a dostatečně osvojené rodičovské dovednosti, a tím pádem nemohou dítěti zajistit vhodné podmínky pro jeho vývoj a výchovu. Úlohu rodiny pak musí přebrat náhradní rodinná péče.²

V České republice existuje několik druhů náhradní rodinné péče, která se stále vyvíjí a upřednostňuje před péčí ústavní. Jedná se o osvojení, pěstounskou péči, poručenství a svěření do péče jiné fyzické osoby. Pro téma své bakalářské práce jsem si zvolila pěstounskou péči, neboť se o ní v současné době hovoří především v souvislosti s posílením jejího výkonu a s legislativními změnami v Zákoně o sociálně právní ochraně dětí (dále jen ZSPOD). Ve své práci se zaměřuji na problematiku příbuzenské pěstounské péče, která může představovat jak přínosy, tak i rizika. Jedná-li se o prarodiče, může jít např. o mezigenerační potíže v komunikaci, orientaci v dnešních technologiích nebo neschopnost pomoci dítěti s domácími úkoly. Svou roli také hraje věk prarodičů a s ním spojená fyzická zdatnost. Pokud se kdokoliv uchází o pěstounskou péči, musí projít tzv. procesem zprostředkování, jedná se o povinnou přípravu a psychologické posouzení. To se ale netýká právě příbuzenské pěstounské péče. Často se stává, že se příbuzní stanou pěstouny takřka ze dne na den, vůbec nejsou připraveni a selžou. Mou osobní zkušeností je, že právě příbuzní často cítí nedostatek podpory. Vždyť nejlepší pro dítě je, aby vyrůstalo ve známém prostředí. Mohla jsem se účastnit několika víkendových

¹ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2. přeprac. vyd., 2008, s. 255.

² BUEBLOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. 3. přeprac. vyd., Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2014, s. 8 – 9

vzdělávacích pobytů s pěstouny, pořádaných agenturou PATRON, kde jsem při samotné práci s příbuzenskými pěstouny došla ke zjištění, že nemají tolik informací jako klasičtí pěstouni, kteří museli projít přípravou. To mě navedlo k myšlence, že možnost absolvovat více vzdělávání a podpory dle potřeby pěstounů není dostatečně legislativně ošetřena. Na konferenci Dejme dětem rodinu pořádané dne 23. 11. 2017 zaznělo, že Centrum psychologické pomoci (dále jen CEPP) nabízí možnost přípravy, avšak za 5 000 Kč. V diskusi po konferenci mi to potvrdila i Mgr. Pavla Poláková z CEPP Nový Jičín. Nabízí se otázka, zda by doprovázející organizace nemohly alespoň část přípravy pro příbuzné hradit, např. z peněz vynaložených na vzdělávání.

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit, zda vzdělávání příbuzenských pěstounů je přínosné, zda by uvítali více hodin vzdělávání dle potřeby a zda se domnívají, že jim chybí povinná příprava, kterou nemusí absolvovat, jako klasičtí pěstouni. Jedním z dalších úkolů je zjistit, v čem v současné době pěstouni potřebují podporu a který typ vzdělávání upřednostňují.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zaměřuje především na objasnění problematiky pěstounské péče. Je členěna do čtyř kapitol. První kapitola definuje pěstounskou péči, zabývá se jejím historickým vývojem a typy pěstounské péče. Druhá kapitola je věnována právům a povinnostem pěstounů, popisu dohody o výkonu pěstounské péče a služby doprovázení. Ve třetí kapitole se zaměřuji na vzdělávání pěstounů. Definuji povinnou přípravu před přijetím dítěte, průběžné vzdělávání po příchodu dítěte a zmíním vzdělávání příbuzenských pěstounů. Čtvrtá kapitola je zaměřena na systém pěstounské péče ve Velké Británii a Norsku.

Praktická část se zaměřuje na šetření v oblasti vzdělávání pěstounů. Výzkumná část využívá kvantitativní metodu sběru dat, a to dotazníkové šetření. Šetření je realizováno na dvou víkendových pobytech, které pořádala agentura PATRON, pod vedením Mgr. Renaty Hrochové, pověřené osoby pro výkon sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD).

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Pěstounská péče

Zdeněk Matějčík definuje pěstounskou péči jako: „státem garantovanou a kontrolovanou formu náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte a přiměřenou odměnu pěstouna. Do pěstounské péče se svěřují děti, jejichž výchova není u rodičů zajištěna a zájem dítěte takové svěřeni vyžaduje.“³ Dítě může být svěřeno do pěstounské péče fyzické osobě nebo také do společné péče manželů. Jde-li o dítě, které je s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost schopno samo vyjádřit svobodně svůj názor, je třeba před svěřením do pěstounské péče vzít na jeho názor zřetel.⁴

Podle § 959 občanského zákoníku může soud rozhodnout o pěstounské péči na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Rodič může požadovat dítě zpět do své osobní péče, přičemž soud návrhu vyhoví, je-li to v zájmu dítěte⁵. Jde o významný posun v náhledu na důvody ukončení pěstounské péče oproti dosavadní úpravě, kde byla naopak výslovně zmiňována žádost pěstouna. Soud může zrušit pěstounskou péči jen z důležitých důvodů, učiní tak vždy, jestliže o to požádá pěstoun.

Dlouhou dobu byla u nás pěstounská péče brána spíše jako určitá forma „skryté adopce“. Rodiče nemávali kontakt s dítětem a dítě pobývalo v péči převážně dlouhodobě. S novelizací ZSPOD má být pěstounská péče správně chápána jako péče dočasná s možností návratu dítěte do biologické rodiny.⁶ Účelem pěstounské péče dnes již není tedy pouhá osobní péče o dítě, ale také snaha o zachování přirozených rodinných vazeb, popřípadě jejich navázání či upevnění. Na osobu pěstouna jsou tedy kladeny nové nároky a až praxe ukáže, jak je dokáže ustát.⁷

³ MATĚJČÍK, Zdeněk. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 16

⁴ BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. 3. přeprac. vyd., Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2014, s. 50

⁵ Zák. č. 89/2012Sb., občanský zákoník

⁶ SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 12

⁷ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: KEY Publishing, s. r. o., 2014, s. 67

1.1 Základní vymezení a charakteristika

Osoba pěstouna se stará o řádnou výchovu dítěte, má právo zastupovat svěřené dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech. K řešení mimořádných záležitostí (jako je např. vyřízení cestovního dokladu) musí požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte, případně soud. Mezi pěstouny a svěřeným dítětem nevzniká příbuzenský vztah, jak je tomu např. u osvojení. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a ten pak z vážných důvodů může rozhodnout o její zrušení. V případě, kdy rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, rodičovská odpovědnost jim byla omezena, výkon k jejich rodičovské odpovědnosti byl pozastaven nebo když rodiče ztratí způsobilost k právním úkonům, může být pěstounská péče změněna na poručnickou péči.⁸

Pěstounská péče se týká především starších dětí, nevhodných pro adopci, dětí, které nejsou zcela zdravé, dětí odlišného etnika, sourozeneckých skupin a dětí, jejichž rodiče o ně jeví zájem, ale nemají zatím vhodně vytvořené podmínky pro jejich výchovu. Pěstounská péče může mít formu individuální v rodinách, nebo skupinovou v SOS vesničkách a v podobných zařízeních.⁹

Motivací stát se pěstounem je mnohem více, než jen touha po dítěti, která by však měla být rozhodující. U zájemců o pěstounskou péči motivace přibývají a částečně se mohou překrývat s motivací k adopci. Oproti osvojitelům, kteří touží po dítěti, ale z nějakého důvodu ho nemohou mít, pěstouni již většinou vlastní potomky mají. Může jít o přání mít sourozence pro dítě, které už v rodině je, nebo pěstounskou péči mohou řešit úmrtí dítěte v rodině. Není ani neobvyklé, že žadatelé nechtějí čekat řadu let na dítě vhodné k adopci a uchýlí se k pěstounské péči. V tomto případě je však velmi silná touha dítě vlastnit a naplňovat vlastní potřeby.¹⁰

Téměř většina dětí, žijících v pěstounské péči má alespoň jednoho žijícího biologického rodiče. Důvody, proč se jejich vlastní rodiče nemohou starat o své děti, jsou různé. Mohou to být rodiče ve výkonu trestu, závislí na návykových látkách, rodiny se špatným sociálním zázemím, nebo to mohou být rodiče, kteří sami vyrůstali v ústavní péči. I když je dítě v náhradní rodině, role biologických rodičů stále trvá, tu totiž zcela nahradit nejde, lze ji jen převzít a rozvinout. Děti v pěstounské péči mají ze zákona právo na kontakt

⁸ BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. 3. přeprac. vyd., Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011, s. 50

⁹ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012, s. 16

¹⁰ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012, s. 18 – 19

s biologickými rodiči. Vždyť skuteční rodiče jsou součástí života dítěte, a proto je velmi důležité pro jejich sebehodnocení, aby měli o nich dostatek informací, jako jsou třeba fotografie, nebo právě již zmíněná možnost kontaktu. Mělo by se však vycházet z potřeb dítěte a jeho psychosociálního vývoje a nemělo by se jednat o tzv. nucený kontakt, jak se bohužel někdy děje. Zvláště děti týrané a zneužívané by neměly být do kontaktu nuceny.¹¹

Pěstounům a jejich svěřenému dítěti náleží dávky pěstounské péče (státní sociální podpora). Dávky jsou vypláceny opakovaně, měsíčně. Jedná se o příspěvek na úhradu potřeb dítěte a odměnu pěstouna. Mimo to je také vyplacen jednorázový příspěvek při převzetí dítěte. Dítěti v pěstounské rodině je ponecháno vlastní příjmení, pokud není na matrice požádáno o změnu.¹²

Pro výkon individuální pěstounské péče by měly být vytvořeny co nejlepší podmínky, což se posledními legislativními změnami celkem podařilo, a to hlavně v oblasti pěstounské péče na přechodnou dobu. Zároveň musí být nastavena přísná pravidla pro prověřování a přípravu budoucích pěstounů, včetně dozoru a odborné pomoci pro výkon pěstounské péče.¹³

1.2 Historický vývoj pěstounské péče

Dle občanského zákoníku vznikala pěstounská péče smlouvou, ve které se pěstoun zavazoval pečovat o nezletilé dítě, tzn. vyživovat je a vychovávat. Uzavřením smlouvy se pěstoun zavazoval převzít na sebe povinnost starat se o dítě namísto jiné oprávněné osoby, jakou jsou rodiče či prarodiče.

Pěstounem se mohla stát:

- fyzická osoba
- ústav (sirotčinec, dětský domov, útulek)

Děti byly do individuální péče fyzické osoby umísťovány přechodně i dlouhodobě. Pokud bylo dítě umístěno v náhradní rodině z důvodu hospitalizace rodičů v nemocnici či

¹¹ ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012, s. 117 – 118

¹² MATĚJÍČEK, Zdeněk. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 26

¹³ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava, Key Publishing, s. r. o., 2014, s. 71

docházky mimo bydliště, aj., nebylo nutné rozhodnutí soudu. V případě kolektivní pěstounské péče v ústavech již bylo potřeba povolení zemského úřadu.¹⁴

1.2.1 Vývoj pěstounské péče po roce 1989

Rok 1989 je považován za důležitý mezník ve vývoji našeho státu. Dalo se očekávat, že rodinné právo se v budoucnu znovu stane součástí občanského zákoníku, jeho příprava však byla velmi zdouhavá. Od počátku bylo zřejmé, že v oblasti náhradní rodinné výchovy je nutné maximálně zohlednit zájmy a potřeby dítěte, odchýlit se od kolektivistického pojetí ústavní výchovy, najít nové prostředky realizace pěstounské péče a svěřovat děti do péče fyzických osob, ať už příbuzných či cizích v maximální možné míře.¹⁵

Právní předpis, který upravoval pěstounskou péči až do jejího zrušení roku 2000, byl zák. č. 50/1973 Sb. o pěstounské péči. Účelem tohoto zákona bylo vytvářet všestranné podmínky pro zdravý vývoj dítěte. Dle § 1 bylo dítě do pěstounské péče svěřeno pouze v případě, kdy nešlo zajistit řádnou výchovu osvojením, a v případě, kdy ústavní výchova nebyla vhodnější.¹⁶ Významný zlom přinesla až nová právní úprava, která konečně upřednostňovala náhradní rodinnou péči před péčí ústavní. Tuto zásadní změnu přinesl až zák. č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Další důležitou změnu přineslo přijetí zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, účinný od 1. 4. 2000. Tento právní předpis sjednotil právní úpravu. Změny nastaly převážně v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče a v úpravě činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí. S přijetím tohoto zákona a současným zrušením zákona o pěstounské péči se právní úpravy pěstounské péče přenesly do zákona o rodině a současně došlo k vypuštění podmínky o dlouhodobosti pěstounské péče.¹⁷

1.2.1 Úprava pěstounské péče podle nového občanského zákoníku

K posledním změnám úpravy pěstounské péče došlo v souvislosti s účinností nového občanského zákoníku (dále jen NOZ). Přelomovou změnou je opětovné začlenění rodinně

¹⁴ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: KEY Publishing, s. r. o., 2014, s. 38 – 39

¹⁵ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: KEY Publishing, s. r. o., 2014, s. 56

¹⁶ Zák. č. 50/1973Sb., o pěstounské péči, ve znění pozdějších předpisů, § 1

¹⁷ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: KEY Publishing, s. r. o., 2014, s. 58

právní úpravy do kodexu občanského práva. Nově jsou zde upraveny instituty předpěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu.¹⁸

Tato nová úprava pěstounské péče uvádí, že tento institut má přednost před péčí v ústavní výchově. Status dítěte svěřeného do pěstounské péče se nemění, v tom se podstatně liší od osvojení. Typické pro pěstounskou péčí je její přechodnost, tzn., že dítě je svěřeno do osobní péče pěstounovi v případě, nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů, ani poručník. Soud tak stanoví na dobu, po kterou trvá překážka bránicí rodičům ve výchově. Pěstoun o dítě osobně a řádně pečuje a vykonává přiměřená práva a povinnosti rodičů, aniž by měl vyživovací povinnost. Ta náleží biologickým rodičům, soud stanoví rozsah výživného v souladu s jejich majetkovými poměry a vychází z potřeb dítěte. Rodiče mohou požádat o svěřením dítěte zpět do péče a je-li to v zájmu dítěte, soud návrhu vyhoví.¹⁹ V nové úpravě je pěstounská péče brána jako dočasná, a proto zákon nově klade důraz na zachování stávajících vazeb mezi dítětem a jeho rodičem, tzn. právo osobního a pravidelného styku s dítětem a právo na informace.²⁰

Dítě může být svěřeno do společné péče manželů nebo také jen jednoho z manželů, pokud s tím ten druhý souhlasí. Vyjímaje případů, kdy druhý z manželů není plně svéprávný.²¹ V případě rozvodu manželů musejí být práva a povinnosti nově upravena pro dobu po rozvodu. Zemře-li jeden z manželů, zůstává dítě automaticky v péči pozůstalého manžela.²²

V NOZ je pěstounská péče na přechodnou dobu upravena jen v § 958, odst. 3, podrobnosti však upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Ten upravuje nejen evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péčí na přechodnou dobu, nově také upravuje způsob svěřením dítěte.²³ Maximální možná délka pěstounské péče na přechodnou dobu je stanovena na 1 rok. To však neplatí v případě, je-li pěstounovi svěřeno postupně několik sourozenců, v takovém případě se lhůta počítá podle svěřením posledního z nich.²⁴

S novelizací ZSPOD se zájem o pěstounskou péčí celkově začal zvyšovat. Důvodů k těmto změnám může být hned několik. Stabilizovalo se postavení pěstounů v systému

¹⁸ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: KEY Publishing, s. r. o., 2014, s. 59

¹⁹ Zák. č. 89/2012Sb., občanský zákoník, §958 – 961.

²⁰ Zák. č. 89/2012Sb., občanský zákoník, § 96

²¹ Zák. č. 89/2012Sb., občanský zákoník, § 965

²² Zák. č. 89/2012Sb., občanský zákoník, § 964

²³ Zák. č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 27a odst. 7

²⁴ Zák. č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 27a odst. 9

péče o dítě, pěstouni mají zajištěnou podporu státu, doprovázení a relativně vysoké finanční ohodnocení.

Na druhou stranu hrozí, že by se mohla zhoršovat kvalita pěstounů jako náhradních rodičů a že by se pěstounem mohl stát prakticky kdokoliv. Proto je potřeba zajistit takový výběr pěstounů, kteří mají nejlepší předpoklady zvládnout náročnou výchovu a vytvořit pro dítě podporující, laskavé prostředí.²⁵

1.3 Legislativní ukotvení a statistika

Systém náhradní rodinné péče, do něhož spadá také pěstounská péče, má ze zákona přednost před péčí ústavní. Vzniká a zaniká rozhodnutím soudu, může zaniknout také dosažením zletilosti dítěte, respektive nabytím plné svéprávnosti. Její právní úprava je zakotvena v těchto předpisech:

- zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- zák. č. 94/1963 Sb., o rodině (ten je od 1. ledna 2014 zrušen a nahrazen zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník),
- zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád,
- Listina základních práv a svobod
- a také v mezinárodních úmluvách.²⁶

Ke dni 31. 12. 2016 se v náhradní rodinné péči nacházelo celkem 18 636 dětí, z toho 10 922 v dlouhodobé pěstounské péči, 540 v přechodné pěstounské péči, 3 013 v poručenské péči a 4 161 v péči jiné osoby.

V pěstounské péči bylo v roce 2016 evidováno celkem 11 075 pěstounů, z toho:

Pěstouni **příbuzní** – **8 009** – **72,3** %

Pěstouni **cizí** – **3066** – **27,7** %

²⁵ SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 53

²⁶ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: KEY Publishing, s. r. o., 2014, s. 11

Přechodných pěstounů bylo ke dni 31. 12. 2016 evidováno celkem **799**. Celkový počet dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu (dále jen PPP) bylo ke stejnému datu evidováno **540**, tj. **67,5 %** obsazených rodin, **259 (32,4 %)** rodin bylo **volných**.

V r. 2016 přibylo 352, ubylo 141, v 5 případech šlo o osobu **příbuznou**.

Zaniklo 367 přechodných pěstounských péčí, **z toho 71 (19,3 %)** dětí se vrátilo k **rodičům**, **182 (49,6 %)** přešlo do **jiné formy NRP**, **81 (22 %)** přešlo do **osvojení**, **17 (4,6 %)** bylo předáno do **ústavního zařízení**.²⁷

Počet dětí svěřených celkem do pěstounské péče v roce 2016	z toho					
	Svěření do péče příbuzných nebo osob blízkých	se zdravotním postižením	ve věku			
			0 - 2 let	3 – 5 let	6 – 9 let	10 – 14 let
Předpěstounská péče 194	48	7	79	62	26	21
Pěstounská péče 1892	1295	29	362	417	494	496
Pěstounská péče na přechodnou dobu 692	23	10	510	77	53	39

Tabulka 1 Počet dětí svěřených do pěstounské péče

1.4 Typy pěstounské péče

Do pěstounské péče jsou svěřovány děti, jejichž rodiče jim nejsou schopni zajistit řádnou výchovu, ať již dlouhodobě, nebo krátkodobě. Dle § 967 Občanského zákoníku je v případě pěstounské péče podporován kontakt s biologickou rodinou, pokud není

²⁷ VODIČKOVÁ, Marie. *Statistika MPSV za rok 2016*. [online]. Praha: Pěstounská péče 2016. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.sood.cz/nevesela-statistika-mpsv/>

v rozporu se zájmy dítěte. Současná právní úprava pěstounům stanovuje povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči.²⁸

V praxi se uplatňují dva typy pěstounské péče:

- **Individuální pěstounská péče** – dle Matějčicka probíhá individuální pěstounská péče v běžném rodinném prostředí, kde pečující pěstouni již své děti mají, nebo již děti vychovali. Individuální pěstounskou péči dále pak můžeme dělit podle toho, zda osoba pěstouna je příbuzný či nikoliv, na příbuzenskou pěstounskou péči, nebo klasickou.
- **Skupinová pěstounská péče** – tato forma probíhá v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Jedná se zpravidla o dva typy. Prvním z nich jsou velké pěstounské rodiny mající třeba 4 – 6 přijatých dětí, není vyloučeno, že se někdy jedná o rodiny i s vlastními dětmi. Druhým zařízením jsou SOS dětské vesničky, kde je péčí pověřena pouze matka – pěstounka. Ta mívá ku pomoci další osobu – tetu, která matce pomáhá s domácností a s výchovou dětí. Matka – pěstounka bydlí spolu se svěřenými dětmi v samostatném domečku. Skupina 10 – 12 takových domečků představuje již zmíněnou „Vesničku“. Rodinu tvoří zpravidla 6 a více dětí různého věku a pohlaví, často se jedná o sourozence.²⁹

V našich zemích se individuální pěstounská péče dále dělí na pěstounskou péči klasickou, příbuzenskou a pěstounskou péči na přechodnou dobu.

1.4.1 Pěstounská péče klasická

Běžní zájemci o náhradní rodinnou péči procházejí procesem tzv. zprostředkování, který zajišťují krajské úřady, prvotní úkony procesu jsou v kompetenci obecních úřadů obce s rozšířenou působností. Zájemci jsou pečlivě vybíráni, školeni a dostávají příležitost ujasnit si vlastní motivaci k takové životní změně. V průběhu rozhodování jsou podporováni řadou odborníků, seznamují se s podmínkami náhradní rodinné péče, formami budoucí podpory a služeb. Dostává se jim inspirace, jak nejlépe připravit bezpečný

²⁸ Zák. č. 89/2012Sb., občanský zákoník §967

²⁹ MATĚJČÍČEK, Zdeněk. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 16

a milující domov pro přijaté děti.³⁰ Proces zprostředkování má několik fází a spočívá ve vyhledávání dětí, kterým je nutné zajistit náhradní rodinnou péči ve formě pěstounské péče, ve vyhledávání osob vhodných stát se pěstouny, ve vhodném výběru pěstouna pro konkrétní dítě, kterému se péče zprostředkovává, a v zajištění kontaktu a seznámení dítěte s touto osobou.³¹ Jedná s o péči nepřibuzenskou, dlouhodobou.

1.4.2 Pěstounská péče příbuzenská

Oproti běžným zájemcům, kteří mají dostatek času rozhodnout se o přijetí dítěte, jsou příbuzní znevýhodněni. Příbuzní, kteří přebírají děti svých blízkých, většinou nemají příležitost dlouhého zvažování, jsou častokrát postavení před rychlou volbou s nemožností přípravy a nedostatkem času na přijetí takovéto změny. Řada z nich v té době prochází krizemi, přehodnocují vztah k rodiči dítěte či k dítěti samotnému.³²

Za posledních deset let se počet pěstounů v ČR zvýšil o více než dvojnásobek. Dle údajů ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) u nás za minulý rok přibylo více než dva tisíce pěstounů. Celkem jich tak ministerstvo ke konci roku 2016 evidovalo 11 075. Z toho více než polovinu z nich pak tvoří prarodiče.³³ Dle Kateřiny Mikulajové z právnické fakulty UP v Olomouci jsou příbuzní vhodní jako pěstouni. Na druhou stranu negativum spatřuje v tom, že tito pěstouni nemusí absolvovat žádnou odbornou přípravu. Je očividné, že musí splňovat předpoklady pěstouna stanovené zákonem, soud pak individuálně posoudí, zda jsou vhodnými kandidáty stát se pěstouny. Ovšem i tyto osoby by měly být minimálně informovány a poučeny o pěstounské péči.³⁴ „*U prarodičů se nedělají psychotesty ani podrobné posouzení jako u pěstounů nepřibuzných, posuzuje se jen jejich schopnost postarat se o dítě, které tak zůstává v rodině. Vždy ale musí být doprovázeny buď zástupcem Orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) nebo neziskovou organizací. V některých krajích je praxe lepší, jinde horší, to záleží na*

³⁰ NADAČNÍ FOND J&T. *Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými*. Metodická příručka. [online]. [Praha]: 2014, [cit. 2014-10-16] s. 4. Dostupné z: <http://valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/publikace-158.pdf>

³¹ BUEBLOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd., Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014, s.24

³² NADAČNÍ FOND J&T. *Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými*. Metodická příručka. [online]. [Praha], 2014. s. 4, dostupné z: <http://valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/publikace-158.pdf>

³³ NOVINKY. CZ, *Pěstounů v ČR přibývá, těch dlouhodobých je ale stále velmi málo*. [online]. [cit. 2017-06-02]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/deti/439420-pestounu-v-cr-pribyva-tech-dlouhodobych-je-ale-stale-velmi-malo.html>

³⁴ MIKULAJOVÁ, Kateřina. *Několik úvah k příbuzenské pěstounské péči*. Právní prostor. [online]. [cit. 2015-04-20]. Právnická fakulta UP v Olomouci. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nekolik-uvah-k-pribuzenske-pestounske-peci>

jednotlivých úřadech,“ řekla Právu ministryně Marksová. Ředitel neziskové organizace Dobrá rodina Zdeněk Soudný poukazuje na fakt, že stát má nad příbuzenskými pěstouny menší dohled. Problém vidí v tom, že pracovníci OSPOD mají někdy i padesát rodin a od příbuzných se předpokládá, že péči zvládají.³⁵

„Pokud je možné svěřením dítěte do péče prarodiče nebo jiného rodinného příslušníka, většinou to vítáme. Přejít k nové rodině není pro dítě tolik náročný a možnosti kontaktu s rodiči mohou být snazší. Také v SOS dětských vesničkách je 40 % pěstounských rodin v příbuzenském vztahu k dítěti,“ vysvětluje Jana Pěchová z SOS dětských vesniček.³⁶

1.4.2.1 Výhody a rizika příbuzenské pěstounské péče

Česká republika zaujímá jedno z předních míst, co se týče počtu příbuzenské pěstounské péče. Tato forma péče o děti, je vzhledem k počtu dětí, o které se starají jejich příbuzní, velmi aktuálním tématem. Novela zákona ZSPOD posiluje pozici příbuzných dítěte, v případě, chtějí-li se péče ujmout. Příbuzní neprocházejí standardním procesem zprostředkování, jako tomu je u klasických, nepříbuzných pěstounů.³⁷ Zákon říká, že podá-li návrh na svěřením dítěte do pěstounské péče fyzická osoba dítěti příbuzná nebo fyzická osoba dítěti nebo jeho rodině blízká, proces zprostředkování se neprovádí.³⁸ U příbuzných se tedy neposuzuje jejich kompetence pro tuto roli a nemusí se ani účastnit příprav před přijetím dítěte. Zřejmě se vycházelo z myšlenky, že příbuzenský vztah je natolik silným argumentem, že není nutné hlouběji testovat příbuzné. Praxe však poukazuje na fakt, že ne vždy tomu tak skutečně je a že příbuzenský vztah ke kvalitní péči nestačí.³⁹

1.4.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu existuje v českém právním řádu již od roku 2006, v praxi se mu dostalo pozornosti až s přijetím novely ZSPOD. Smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu je, že poskytuje okamžitou pomoc ohroženým dětem

³⁵MARTÍNEK, Jan. *Utýrané dítě by mělo probudit úřady, aby si posvítily na příbuzenskou péči.* Novinky.cz, [online]. [2017-10-12]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/451718-utyrane-dite-by-melo-probudit-urady-aby-si-posvityly-na-pribuzenskou-peci.html>

³⁶MIKULAJOVÁ, Kateřina. *Několik úvah k příbuzenské pěstounské péči.* Právní prostor. [online]. [cit. 2015-04-20]. Právnická fakulta UP v Olomouci. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nekolik-uvah-k-pribuzenske-pestounske-peci>

³⁷PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče. Manuál pro pomáhající profese.* Praha: Portál, 2016, s. 129 – 130

³⁸Zákon č. 359/1999Sb. o sociálně právní ochraně dětí. § 20, odst. 3, pís. b)

³⁹PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče. Manuál pro pomáhající profese.* Praha: Portál, 2016, s. 130.

a urychluje jejich cestu do náhradní rodiny. S účinností od 1. 1. 2013 došlo ke změně právní úpravy pěstounské péče na přechodnou dobu, k upřesnění možností jejího využití a stanovení jasných podmínek pro využití této formy náhradní rodinné péče. Na profesionální pěstouny jsou kladeny zvýšené nároky a je věnována větší pozornost při výběru vhodných pěstounů.⁴⁰

Pěstounská péče na přechodnou dobu poskytuje rodičům čas, aby si mohli upravit poměry tak, aby byli schopni převzít dítě zpět do své péče, nebo aby se pro dítě našla jiná vhodná rodina. Jde tedy především o institut krizový a přechodný.⁴¹ Soud může na návrh OSPOD předběžným opatřením nařídit svěření dítěte do pěstounské péče osobám, které jsou dle ZSPOD vedeny v evidenci osob vhodných vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, a to na:

- dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,
- dobu, po jejímž uplynutí lze podle § 68a zákona o rodině dát souhlas rodiče s osvojením, nebo
- dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů osvojení podle § 68 zákona o rodině.⁴²

Je-li dítě svěřeno do péče, je soud povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, stále trvají. Za tímto účelem je zapotřebí spolupráce OSPOD, o výchově dětí však vždy rozhoduje soud. Délka jejího trvání může trvat nejdéle jeden rok. To neplatí v případě, jsou-li do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří přišli do rodiny později, péče však může trvat nejdéle na dobu, po kterou má trvat pěstounská péče sourozence, který byl do rodiny svěřen jako poslední.⁴³

Pro účely zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu vede krajský úřad evidenci osob, které mohou péči vykonávat. Tyto osoby musí být v případě potřeby připraveny

⁴⁰ BUEBLOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd., Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014, s. 9 – 10

⁴¹ BUEBLOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd., Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014, s. 10

⁴² MPSV. *Formy náhradní rodinné péče*. [online]. [Praha]. 2013. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14501>

⁴³ BUEBLOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd., Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014, s. 10 – 11

přijmout dítě do pěstounské péče, těmto osobám náleží pravidelná měsíční odměna pěstouna.⁴⁴

S novelizací zákona s účinností od 1. 1. 2013 se zvýšil celkový počet pěstounů z 8900 na 9700, počet profesionálních pěstounů přitom vzrostl ze 7 na 115.⁴⁵ Důvod, který vedl k vyššímu počtu uchazečů osob v evidenci, je ten, že hmotné zabezpečení tohoto typu nebylo odlišeno od tzv. klasických pěstounů, tzn., že profesionální pěstouni získávali odměnu pouze v případě, kdy měli u sebe v pěstounské péči dítě. Po dobu přípravy, která je náročnější než příprava pěstounské péče obecné, neboli po dobu evidence nebyli zajištěni.⁴⁶

⁴⁴ BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3 přeprac. vyd., Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014, s. 11

⁴⁵ ČÁPOVÁ, Hana. *Zázračná novela*. *Respekt*. 2014, roč. XXV, č. 7, s. 40 – 42, ISSN 0862-6545

⁴⁶ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava, Key Publishing, s. r. o., 2014, s. 61

2 Práva a povinnosti pěstounů

Pěstoun má právo na podpůrné služby, které jsou hrazeny ze státního příspěvku. Službu může pěstoun čerpat na základě Dohody o výkonu pěstounské péče, kterou uzavírá s OSPOD nebo jinou právnickou či fyzickou osobou, která je k takovému výkonu pověřena, jedná se o tzv. doprovázející organizace. Dohody mají přispět k posílení pomoci a podpory náhradním rodičům.⁴⁷ Práva a povinnosti osob pečujících/v evidenci jsou ukotveny v §47a odst. 2 ZSPOD. Je zapotřebí, aby v dohodě o výkonu pěstounské péče, či správním rozhodnutí byla individuálně specifikována práva a povinnosti osoby pečující a osoby v evidenci při výkonu pěstounské péče, neboť obecná zákonná úprava práv a povinností pěstouna není dostačující. Každá pěstounská péče vyžaduje individuální přístup, je proto třeba vyhodnotit specifické potřeby všech svěřených dětí a na základě toho navrhnout a poté v dohodě sjednat služby, které budou tyto potřeby uspokojovat. Jedná se především o jakousi prevenci před selháním náhradních rodičů. Z tohoto hlediska je zapotřebí hodnotit smysluplnost poskytované služby a využití státního příspěvku.⁴⁸

Především je třeba se zaměřit na podporu schopností osob pečujících/v evidenci naplňovat potřeby svěřených dětí v následujících oblastech:

- zpracování traumatu a ztráty u přijatých dětí – ztráta biologických rodičů, týrání, zneužívání, odloučení od dalších blízkých osob
- navázání bezpečné vztahové vazby s pečující osobou – techniky na podporu attachmentu
- práce s důsledky poruch attachmentu
- identita dítěte – zejména ve vztahu k rodičům, ke svému původu
- vztahy s rodiči a dalšími blízkými osobami – i přesto, že dítě s osobami není v kontaktu, je třeba toto téma s dítětem otevřít a pracovat s tím.⁴⁹

⁴⁷ VANČÁKOVÁ, Martina. *Práva pěstounů*. Virtuální knihovna NRP. [online]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/pestouni/prava-pestounu/>

⁴⁸ Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*, str. 1 – 3

⁴⁹ Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*, str. 1 – 2

2.1 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Dohoda o výkonu pěstounské péče je veřejnoprávní smlouvou. Proces jejího uzavírání se řídí nejen ZSPOD, ale také správním řádem. To znamená, že ty otázky, které nejsou upraveny v ZSPOD, se řeší podle správního řádu. Osoba pečující a osoba v evidenci může mít současně uzavřenou jen jednu dohodu, jen s jedním partnerem a to i v případě, je-li zároveň osobou pečující a osobou v evidenci.⁵⁰ Dohodu o výkonu pěstounské péče uzavírá osoba pečující/v evidenci s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, v jejímž obvodu má osoba trvalý pobyt. Subjekty, které s osobou pečující/v evidenci uzavřely dohodu, jsou povinny sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče.

Dohoda je institut, který vymezuje postavení pěstounů a dětí v pěstounské péči. Obecně lze chápat, že účelem těchto dohod o výkonu pěstounské péče je definování rozsahu podpory rodinám a zvýšení kvality výkonu pěstounské péče s cílem profesionalizace úrovně pěstounů a zlepšení péče o ohrožené děti. Vychází se z faktu, že každé svěřené dítě má jiné potřeby a každá pěstounská rodina nabízí jiné rodinné zázemí a podmínky.⁵¹

2.2 Okruhy účastníků dohody

Okruh účastníků je stanoven v § 47b odst. 1 a 4 v ZSPOD. Stranami dohody jsou orgán veřejné správy, případně osoba pověřená výkonem sociálně-právní ochrany dětí na straně jedné a osoba pečující/v evidenci na straně druhé.

2.2.1 Osoba pečující

Pro účely uzavírání dohod se osobou pečující rozumí:

- pěstoun
- osoba, které bylo dítě svěřeno do předpěstounské péče
- osobně pečující poručník
- osoba, která má dítě v osobní péči a zároveň probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem dítěte.⁵²

⁵⁰ MPSV. *Dohody o výkonu pěstounské péče a správní rozhodnutí upravující práva a povinnosti podle §47a ods. 2 zákona o sociálně právní ochraně dětí*. Praha, [online]. [2013-02-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14503#1>

⁵¹ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče. Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 73

⁵² Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*, str. 2

2.2.2 Osoba v evidenci

Osobou v evidenci se myslí osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Osoby pečující a osoby v evidenci uzavírají dohody s obecním úřadem obce s rozšířenou působností dle místa trvalého bydliště osoby pečující/v evidenci, jiným obecním úřadem obce s rozšířenou působností, obecním úřadem, krajským úřadem, pověřenou osobou.⁵³

2.3 Doprovázení

V roce 2013 došlo v České republice k mnoha významným změnám v systému náhradní rodinné péče. Novela ZSPOD přispěla k vytvoření podmínek pro vznik služeb pro pěstounské rodiny, rychle se tak rozvíjí systém doprovázení pěstounské péče.⁵⁴ Dítě, které je umístěno v náhradní rodinné péči, má ze zákona nárok na zvláštní ochranu. Doprovázení se podílí na sociálně-právní ochraně dětí, pomáhá pěstounům naplnit potřeby dítěte a mimo jiné slouží jako prevence před neúspěšnou pěstounskou péčí. Pro každého zájemce služeb doprovázení je určen klíčový pracovník. Tento pracovník uzavírá se zájemcem smlouvu o poskytování služeb, v případě pěstounských rodin, také Dohodu o výkonu pěstounské péče. Hlavním principem služeb doprovázení je převážně podpora náhradní rodiny, a to jednotlivých členů i rodiny jako celku.

- Podpora pěstounů – pracovník se s pěstouny pravidelně setkává jak v jejich domácnosti, tak mimo ni a to minimálně 1 x za 2 měsíc. Dohlíží na průběh výkonu náhradní rodinné péče, posiluje kompetence rodičů, společně s pěstouny plánuje další služby a řeší spolu aktuální problémy.
- Podpora dítěte – pracovník mapuje potřeby dítěte a společně s pěstouny hledá způsoby, jak potřeby ve všech oblastech vývoje co možná nejlépe naplnit. Podporuje také rozvoj dítěte, zjišťuje jeho aktuální spokojenost. Podpora se týká všech dětí v rodině, ať už se jedná o děti vlastní, či přijatých.

⁵³ Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*, str. 2 – 3

⁵⁴ Nadační fond J&T. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. [online]. [Praha], str. 2 Dostupné z: <http://valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/pravni-a-financi-aspekty-doprovazeni.pdf>

- Podpora rodiny jako celku – pracovník přináší pěstounům možnost zpětné vazby, podporuje rodinu při společném řešení problémů.⁵⁵

Dalším principem doprovázení je kontrola. Pracovníci doprovázejících organizací pracují na základě pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dítěte. Klíčový pracovník sleduje, zda pěstouni postupují v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, zda jsou potřeby dítěte naplňovány. Kontroluje, zda rodina plní domluvené cíle, na základě toho dává pěstounům zpětnou vazbu. Stanovuje společně s pěstouny vzdělávací plán, vytváří podmínky k jeho realizaci a kontroluje jeho realizaci. Vypracovává zprávu o průběhu výkonu pěstounské péče, a to min. 1 x za 6 měsíců Třetím a posledním principem služby doprovázení je vzdělávání – posilování a zvyšování kompetencí.⁵⁶

2.4 Práva pěstounů

Dle §47a odst. 2 ZSPOD mají osoby pečující a osoby v evidenci právo na:

- a) právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě**

Pomoc se zakládá především v zajištění krátkodobé péče. Péče je zajištěna po dobu, kdy je pěstoun uznán dočasně práce neschopným a tato neschopnost znemožňuje péči o dítě, dále při ošetřování osoby blízké, při narození dítěte, při vyřizování nezbytných osobních záležitostí nebo při úmrtí osoby blízké.⁵⁷ Tato pomoc je třeba provádět citlivě, vždy v zájmu dítěte, zejména u malých dětí zvážit, kdo a jakým způsobem bude o dítě pečovat. Krátkodobou péči mohou poskytovat např. osoby blízké rodině, komunitní a rodinné centra, jiné pěstounské rodiny, dobrovolníci, mateřská škola či jiné odborné zařízení, pracovníci subjektu, se kterými je uzavřena dohoda, paní na hlídání. Je žádoucí, aby osoby poskytující tuhle službu byly proškoleny a poučeny a znaly specifika dětí v náhradní rodinné péči.⁵⁸

⁵⁵ SEMERÁDOVÁ, Monika a kol. *Podpora, vzdělávání a kontrola náhradní rodinné péče*. Metodika doprovázení. 2. přeprac. vyd., Pardubice: Amalthea o.s., 2013, str. 6 – 8

⁵⁶ SEMERÁDOVÁ, Monika a kol. *Podpora, vzdělávání a kontrola náhradní rodinné péče*. Metodika doprovázení. 2. přeprac. vyd., Pardubice: Amalthea o.s., 2013, str. 8

⁵⁷ Zák. č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. § 47a odst. 2 a)

⁵⁸ Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*, str. 4 – 5

b) právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let

Tato služba dává pěstounům možnost odpočinout si od celodenní náročné péče o děti, které mají často specifické potřeby. Služba se snaží předcházet syndromu vyhoření a slouží především k psychohygieně pěstounů. Nesmí být však v rozporu s potřebami a zájmy dětí (není vhodná např. u dětí příliš malých, nebo v adaptační době krátce po přijetí dítěte).⁵⁹

c) právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců

Poradenství může být poskytováno v rámci pravidelného doprovázení, nebo v případě potřeby i nad jeho rámec. V některých případech je zapotřebí intenzivnější pomoci, pak není vyloučena finanční spoluúčast osob pečujících/v evidenci, částka slouží na hrazení nákladů odborné pomoci. Pomoc může poskytnout subjekt, se kterým je uzavřena dohoda (např. prostřednictvím svého terapeuta, psychologa apod.) nebo zprostředkuje konzultaci u příslušného odborníka v potřebných intervalech.⁶⁰

d) právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti

Zvyšování znalostí a dovedností osoby pečující a osoby v evidenci má být podle § 5 vyhlášky č.473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí zaměřeno zejména na získávání nových informací a dovedností v oblasti péče o dítě obecně a při péči o specifické skupiny dětí, zejména dětí jiného etnika, dětí se zdravotním postižením, sourozeneckých skupin, dětí, které zažily týrání, zneužívání či zanedbávání, poskytování péče při změnách spojených se vzděláváním nebo vývojovými fázemi dítěte, zvládání krizových situací, návrat dítěte do původní rodiny a přechod do náhradní rodiny, přípravu dítěte na osamostatňování se související se zletilostí a odchodem z náhradní péče, s ohledem na věk dítěte a jeho vývojové a sociální potřeby.⁶¹ Vzdělávání pěstounů zajišťuje, zprostředkovává nebo po dohodě hradí jinému subjektu příslušná

⁵⁹ Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*, str. 5

⁶⁰ Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*, str. 6

⁶¹ Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. § 5

doprovázející organizace. Ta je zodpovědná za to, aby vzdělání bylo adekvátní a bylo realizováno u odborně způsobilých osob.⁶²

- e) **právo na pomoc při udržování, rozvíjení a prohlubování sounáležitosti s osobami dítěti blízkými, zejména při realizaci styku rodičů s dítětem v pěstounské péči, včetně volby místa pro uskutečnění styku a při zajištění asistence při tomto styku.**

Pomoc mimo jiné spočívá v tom, že se vyhodnocuje, zda kontakt probíhal v zájmu dítěte. Nejedná se o pouze o pomoc při realizaci osobního setkání, ale podporuje i jiné formy kontaktu. Zvláště v případě, když dítě není v kontaktu s rodiči ani jinými osobami blízkými, je třeba podporovat rozvoj jeho identity ve vztahu k jeho původu, např. zpracovat s dítětem knihu života.⁶³

- úhrada části nákladů na bydlení (obdobně jako ve stávajících zařízeních pro výkon pěstounské péče)⁶⁴

2.5 Povinnosti pěstounů

Za hlavní povinnost pěstouna se dle § 966 občanského zákoníku považuje především povinnost osobně a řádně pečovat o svěřené dítě v rámci svých kompetencí. Dle §47a odst. 2 mají osoby pečující/v evidenci následující povinnosti:

- a) **povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích**

Vzdělání slouží ke zvyšování kompetencí pěstouna v péči obecně či dle individuálních potřeb dítěte, v souladu s individuálním plánem ochrany (dále jen IPOD). Je třeba posoudit, ve kterých oblastech by si osoba pečující/v evidenci měla doplnit vzdělání.

- b) **povinnost v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak**

⁶² Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*, str. 7

⁶³ VANČÁKOVÁ, Martina. *Práva pěstounů*. Virtuální knihovna NRP. [online]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/pestouni/prava-pestounu/>

⁶⁴ MPSV. *Práva osob pečujících a v evidenci*. [online] 2013. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14503#3>

Tato forma pomoci spočívá zejména k přípravě dětí, osob pečujících/v evidenci na kontakt, zajištění předběžného kontaktu, zajištění vhodného místa, kde bude kontakt probíhat, vyhodnocení, zda kontakt probíhal v zájmu dítěte, doprovázení dítěte a sledování průběhu kontaktu. I v případech, kdy děti z nějakého důvodu nemohou být v kontaktu se svými rodiči, či osobami blízkými, by se měla podporovat jeho identita ve vztahu k jeho původu, např. formou zpracování knihy života dítěte.⁶⁵

c) povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí

Díky tomuto intenzivnímu kontaktu může pracovník doprovázející organizace včas odhalit případné vznikající problémy a pružně na ně reagovat. Pěstouni jsou povinni umožnit pracovníkovi doprovázející organizace komunikovat se svěřenými dětmi, a to i bez přítomnosti pěstouna. Kontakty by měly probíhat především v domácím prostředí, avšak mohou se uskutečnit i na jiném vhodném místě, v případě, že bude vyhovovat oběma stranám.⁶⁶

⁶⁵ Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*, str. 8

⁶⁶ Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*, str. 9 – 10

3 Vzdělávání pěstounů

Vzdělávání náhradních rodičů se ukazuje dlouhodobě jako nezbytné. Přípravuje náhradní rodiny na přijetí dítěte a pomáhá dítěti se socializovat v nové rodině. Mělo by vést k pochopení dítěte, seznámení se s jeho potřebami, možnými problémy či handicapy, informovat o možnostech, jak s dítětem pracovat, ale také ukázat pravidla fungování systému péče o dítě. Zajištěním přípravných kurzů pro budoucí náhradní rodiče jsou dle ZSPOD pověřeny krajské úřady, které mohou realizací těchto kurzů pověřit i jiné organizace s patřičnou akreditací.⁶⁷ Vzdělávání se dělí na dva různé typy:

- povinná odborná příprava náhradních rodičů před přijetím dítěte
- průběžné vzdělávání po příchodu dítěte.⁶⁸

3.1 Povinná odborná příprava náhradních rodičů před přijetím dítěte

Povinnost odborné přípravy náhradních rodičů před přijetím dítěte je zavedena teprve od roku 2006, a to Zákonem č. 359/1999Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Je zajišťována krajskými úřady. Minimální časový rozsah odborné přípravy je u pěstounské péče stanoven na 48 hodin. Pro pěstouny na přechodnou dobu probíhá poněkud odlišná forma přípravy, neboť se v budoucnu očekává úzká spolupráce s rodiči dítěte, zvládnutí procesu předávání dítěte a nutnost vyrovnat se s častým střídáním dětí a s krátkodobostí jejich péče. Minimální rozsah této přípravy je navýšen na 72 hodin z důvodu její náročnosti. Je zde také možnost snížení časového rozsahu, a to v případě, že rodiče absolvovali přípravu v minulosti. Až do vydání vyhlášky č. 473 z roku 2012, o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která přišla v platnost v lednu 2013, nebylo stanoveno, jakým způsobem by měla odborná příprava vypadat a jakým tematickým okruhům by se měla věnovat.⁶⁹

⁶⁷ VÁVROVÁ, Alena a kol. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče*. Metodika. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 9

⁶⁸ SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 61

⁶⁹ SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 61

Konkrétní tematické okruhy dle Vyhlášky č. 473/2012Sb.:

- a) sebezpoznání fyzických osob vhodných stát se osvojitelem nebo pěstounem, jejich rodinného systému a sociálních kontaktů,
- b) poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči,
- c) osvojení si spolupráce s dalšími odborníky,
- d) komunikace s dítětem a přístup k dítěti s vědomím jeho důstojnosti a lidských hodnot,
- e) rozvoj schopností a zájmů dítěte,
- f) uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o zdraví dítěte,
- g) styk dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a dalšími osobami blízkými,
- h) práce s dětmi žijícími v rodině žadatele.

Před přijetím dítěte se absolvuje povinný přípravný kurz pro žadatele. Kurz je zajištěn samotným okresním úřadem nebo ve spolupráci s jiným okresním či krajským úřadem. Posláním kurzu je poskytnout budoucím pěstounům potřebné informace týkající se otázek náhradní rodinné péče, o situacích a potřebách dětí žijících mimo vlastní rodinu a umožní náhled na vlastní předpoklady pro přijetí dítěte. V rámci kurzu má pěstoun příležitost se setkat jednak s odborníky, ale také s dalšími pěstouny. Kurz probíhá formou přednášek, skupinových diskuzí či výcvikových seminářů. Zákon tuto přípravu považuje za potřebnou a velmi účelnou pro každého žadatele. Náklady s tím spojené nese okresní úřad nebo pověřená osoba, žadatelé si platí pouze dopravu, stravu a ubytování.⁷⁰

Příprava fyzických osob na roli pěstouna nebo osvojitele probíhá ve dvou formách - individuální a skupinové. Individuální forma spočívá zejména v sebezpoznání a v oblasti motivace k náhradní rodinné péči, fungování rodinného systému, mapování sociálních kontaktů a očekávání od dítěte svěřeného do péče. Skupinová forma probíhá najednou pro několik žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči. Slouží k získání znalostí a dovedností v oblasti náhradní rodinné péče a související právní úpravy, vývoje a potřeb dítěte včetně specifických potřeb dítěte v náhradní rodinné péči, práv dítěte včetně práv dítěte

⁷⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 25

v náhradní rodinné péči a práva dítěte na udržování a rozvoj rodinných vazeb, podpory dítěte při uplatňování jeho práva vyjádřit svůj názor a účastnit se rozhodování, která se ho týkají, práv a povinností rodičů dítěte, práv a povinností pěstounů.⁷¹

Individuální forma se tedy týká především vlastních motivů budoucích pěstounů, jejich očekávání, jde tedy o jakési sebepoznání. Druhá část přípravy probíhá skupinově pro několik žadatelů najednou. Pěstouni získají základní informace o problematice náhradní rodinné péče s důrazem na vysvětlení rozdílů v jejich formách, informace o zprostředkování, charakteristice dětí, jejich vývoje a potřeb, dále se zabývá právy dětí a jejich podporou a v neposlední řadě povinnostmi a právy rodičů biologických a náhradních.⁷²

Tyto odborné přípravy by měly mimo jiné spět ke snižování neúspěšnosti náhradních rodin. Osvědčily se nové formy a metody skupinové a individuální práce. Nabídka tematických okruhů by měla plně vyhovovat současným požadavkům.⁷³

3.2 Vzdělávání po příchodu dítěte

Příprava před přijetím dítěte slouží, aby si náhradní rodiče ujasnili své vlastní motivy, aby si ujasnili, co náhradní rodinná péče obnáší, s jakými riziky je spojena a jakou pomoc mohou od státu očekávat. K tomu všemu je nezbytné další průběžné vzdělávání po příchodu dítěte do rodiny. Zákon o SPOD uděluje od roku 2013 povinnost průběžně se vzdělávat, to se týká pouze pěstounské péče. Její rozsah činí dle zák. č. 359/1999 Sb. 24h v průběhu 12 kalendářních měsíců (§ 47).⁷⁴ Zvyšování znalostí a dovedností pěstounů po přijetí dítěte do rodiny se zaměřuje na:

- a) získávání nových informací a schopností v oblasti péče o dítě,
- b) získávání znalostí a dovedností při péči o specifické skupiny dětí, zejména dětí jiného etnika, dětí se zdravotním postižením, sourozeneckých skupin, dětí, které zažily týrání, zneužívání či zanedbávání,

⁷¹ Vyhláška č. 473/2012, o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochrany dětí, § 3

⁷² SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 62

⁷³ SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 63

⁷⁴ SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 64

- c) poskytování péče při změnách spojených se vzděláváním nebo vývojovými fázemi dítěte,
- d) zvládání krizových situací,
- e) návrat dítěte do původní rodiny a přechod do náhradní rodiny,
- f) přípravu dítěte na osamostatňování se související se zletilostí a odchodem z náhradní péče, s ohledem na věk dítěte a jeho vývojové a sociální potřeby.⁷⁵

3.3 Vzdělávání příbuzenských pěstounů

Jednou z povinností, kterou přinesla novela ZSPOD od 1. 1. 2013 je povinnost příbuzenských pěstounů se pravidelně, každoročně vzdělávat v rozsahu 24 hod. Tuto povinnost řada příbuzenských pěstounů vnímá negativně, jedná se především o pěstouny, kteří už mají děti v péči řadu let, často už jsou vyššího věku, pečují o děti blížící se zletilosti, a najednou se po nich vyžaduje účast na vzdělávání. Důležité je, aby vzdělávání bylo pěstounům nabídnuto vhodně a přijatelně. Příbuzenským pěstounům vyhovuje setkat se neformálně s dalšími pěstouny, kteří jsou v podobné situaci, mohou spolu sdílet momentální potřeby. Pracovníkům se otevírá prostor pro posílení vzájemného vztahu a důvěry a zmapování vzdělávacích potřeb. Až poté je možné postupně zařadit formálnější podoby vzdělávání. Vždy by se mělo vycházet z potřeb a možností pěstounů, např. starším pěstounům obvykle více vyhovují kratší formy vzdělávání. Další formát vzdělávání, který je příbuznými hodnocen velmi kladně, je spojení vzdělávání s respitním pobytem. Pro děti je připraven program a pěstouni mají prostor se vzdělávat. Nově se objevují různé e-learningové formy vzdělávání. V takovém případě je třeba být obezřetný na jejich kvalitu, zejména pak na rozsah využití. Pracovník musí ověřovat, zda konkrétní pěstoun může z této formy profitovat.⁷⁶

⁷⁵Vyhláška č. 473/2012, o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. § 5

⁷⁶PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče*. Manuál pro pomáhající profesie. Praha: Portál, 2016, s. 147 - 148

4 Pěstounská péče v zahraničí

Je zřejmé, že každá země má jinak uspořádanou náhradní rodinnou péči. Systém navazuje na právní kulturu dané země, vývoj sociálního státu, kulturu sociálních služeb, rezortní dělení, demografický vývoj společnosti aj. Obecně lze říci, že se ustupuje od péče poskytované v institucích a více se podporuje náhradní rodinná péče, především její pěstounská forma. Prosazuje se také politika prevence a intervence v biologických rodinách.⁷⁷ V další části své práce se zaměřím na Velkou Británii a Norsko. Na Velkou Británii jsem se zaměřila proto, že její systém patří k velmi rozvinutým a společně se Švédskem je považován za průkopnický z hlediska deinstitucionalizace ústavní péče. Norský model náhradní rodinné péče jsem zvolila proto, že je jedním z nejrozvinutějších a současně jde o skandinávský model, v němž sehrává výraznou roli silný sociální stát a vyspělé sociální služby.

4.1 Pěstounská péče ve Velké Británii

Velká Británie se skládá se čtyř zemí – **Anglie, Severní Irsko, Skotsko a Wales**. Každá země má své vyhlášky, proto můžeme spatřovat v právní úpravě náhradní rodinné péče v jednotlivých zemích určité odlišnosti.

Pěstounská péče patří ve Velké Británii k nejčastější formě umístování opuštěných a ohrožených dětí. Základní předpis, který upravuje tuto oblast, je Zákon o dětech (*The Children Act*) z roku 1989, novelizován v roce 2014. Tento zákon podrobně stanovuje skutečnosti, týkající se priorit, které soud musí při svém rozhodování brát v úvahu, přičemž tou nejvyšší z nich má být blaho dítěte. Mezi další legislativní ukotvení patří pravidla pěstounské péče (*Fostering Regs*) z roku 2002, pravidla plánování pěstounské péče (*Care Planning Regs*) z roku 2010 a zákon o pravidlech subjektů zabývajících se službami (*The Fostering Services Regs*) z roku 2011.⁷⁸ O svěřeni dítěte do pěstounské péče a její formě rozhoduje zpravidla orgán místní správy (*Local Authority*). Pěstounská péče ve Velké Británii se zprostředkovává v případě, kdy děti nemohou žít s vlastními rodiči, jedná se

⁷⁷ NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní rodinná péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2013, s. 8

⁷⁸ UK FOSTERING. *Fostering regulations*. [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <http://ukfostering.org.uk/fostering-information/fostering-regulations/>

o institut dočasný, rodiče se často potýkají s problémy, děti procházejí krizovým obdobím. Často se tyto děti vrací zpět do své původní rodiny, pominuly-li důvody jejich odebrání a je zřejmé, že rodiče jsou schopni zabezpečit jejich péči.⁷⁹

4.1.1 Typy pěstounské péče ve Velké Británii

Ve Velké Británii existuje několik druhů pěstounské péče od krátkodobé přes respitní úlevovou, až po dlouhodobou.

Krátkodobá pěstounská péče (Short-term) – ta může trvat od několika dní až po několik měsíců, ne však déle, jak čtvrt roku. Jedná se o dočasné umístění pro dítě, dokud není připraveno vrátit se do původní rodiny, přejít do dlouhodobé pěstounské péče či k osvojení.

Dlouhodobá pěstounská péče (Long-term, permanent) – je určena dětem, které se nemohou vrátit do své původní rodiny. Většinou zůstávají tyto děti v péči do 18 let, případně než se osamostatní.

Respitní (Short-break, Respit) – jedná se o péči, která by neměla trvat déle než dva týdny. Je vhodná pro děti s poruchami chování a děti postižené. Tato forma pěstounské péče je poskytována rodičům jakožto možnost odpočinku od stálé a náročné péče o děti. Poskytuje se převážně na víkendy, avšak někdy i na celý týden. Podle britských studií má přibližně čtvrtina dětí umístěných v pěstounské péči určitý druh psychických potíží.

Nařízená pěstounská péče (Remand fostering) – tato pěstounská péče je určena pro problémové nezletilé děti, kteří se dopustili nějakého trestného činu, tento typ péče je nařízen soudně. Pěstouni se musejí speciálně připravit.

Pěstounská péče vykonávaná osobou blízkou (Kinship, Connected Persons and Family and Friends Fostering) – jak už z názvu vyplývá, pěstounem dítěte se stává někdo z příbuzných (nejčastěji se jedná o prarodiče) a známých. Hlavní výhodou této formy péče o dítě je její kontinuita a relativní dlouhodobost, jako nedostačující je hodnoceno nižší vzdělání pěstounů, jejich vyšší věk a také horší zdravotní stav. I přes zmíněné nedostatky je příbuzenská pěstounská péče vyhodnocena jako nejvhodnější.

⁷⁹ THE FOSTERING NETWORK. *Who needs fostering?* [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://www.thefosteringnetwork.org.uk/advice-information/could-you-foster/who-needs-fostering>

Soukromá pěstounská péče (Private Fostering) – od zákonné pěstounské péče se liší tím, že rodiče souhlasí s výběrem pěstounů, nebo je mohou také sami kontaktovat, v takovém případě jim pak sami následně vyplácejí příspěvek. Biologičtí rodiče a pěstouni jsou povinni oznámit umístění dítěte do pěstounské péče orgánům sociální péče.⁸⁰

Urgentní pěstounská péče (Emergency) – může trvat od jedné noci až několik dní a je vhodná především pro řešení krizových situací, jako např. je-li rodič v nemocnici, dítě je nalezeno na ulici bez dokladu, či je zneužíváno.⁸¹

4.1.2 Proces přípravy, zprostředkování ve Velké Británii

Pěstounská péče ve Velké Británii spadá do rezortu Ministerstva školství (Department of Education, 2013). Na procesu zprostředkování se podílejí státní i nestátní instituce. Hlavním pilířem jsou obecní úřady (Local Authorities), ty zastávají nenahraditelnou pozici v procesu zprostředkování. Velmi významnou roli mají i nestátní organizace (Fostering Agencies). Local Authorities koordinují poskytování podpory a sociálního poradenství v oblasti náhradní rodinné péče, a s nimi spojené provádění potřebných opatření. Mimo jiné také vedou přehled dětí, kterým je třeba zprostředkovat náhradní rodinnou péči. Dále pak jsou odpovědní za provádění kontrol v pěstounských rodinách, úspěšné provedení kontroly je podmínkou k souhlasu s umístěním dítěte do tzv. *private fostering*. Získávání a školení nových pěstounů je zajišťováno především prostřednictvím nestátních subjektů.⁸²

Předpokladem pro výkon pěstounské péče ve Velké Británii je trestní bezúhonnost žadatele, dobré ekonomické a sociální poměry a povinnost absolvovat školení či výcvik pro výkon funkce pěstouna, v jehož průběhu se také osvědčují schopnosti poskytnout náležitou péči.⁸³

⁸⁰ UK FOSTERING. *Fostering regulations*. [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <http://ukfostering.org.uk/fostering-information/fostering-regulations/>

⁸¹ THE FOSTERING NETWORK. *Types of fostering*. [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://www.thefosteringnetwork.org.uk/advice-information/could-you-foster/types-fostering>

⁸² NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní rodinná péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Systém náhradní péče o děti ve Velké Británii – v Anglii a Walesu. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2013, s. 104

⁸³ NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní rodinná péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Systém náhradní péče o děti ve Velké Británii – v Anglii a Walesu. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2013, s. 105

4.1.3 Práce s biologickou rodinou

Kontakt s biologickou rodinou je zajištěný zákonem (Children Act 1989, novelizován 2014). Je jednou ze součástí plánování v zájmu setrvalosti péče. Podle zákona rodiče nejsou zbaveni rodičovské zodpovědnosti, i když se svými dětmi nežijí. Mají být informováni o svých dětech a podílet se na rozhodnutích, které se týkají budoucnosti jejich dětí.⁸⁴

4.2 Pěstounská péče v Norsku

Výkon sociálně-právní ochrany dětí v Norsku spadá do kompetence Ministerstva pro děti, rovnost a sociální začlenění a do Ministerstva pro místní samosprávu a modernizaci. Výhodou norského systému je, že oproti našemu systému, kdy je péče o děti roztržštěná, spadá péče o dítě pod jedno ministerstvo, a to Ministerstvo pro děti, rovnost a sociální začlenění. Tomu je podřízeno Norské ředitelství pro děti, mládež a rodinu (tzv. Bufdir). A tomu je pak následně podřízeno 5 regionálních kanceláří pro děti a rodinu (tzv. Bufetat), kterým jsou podřízeny místní úřady sociální péče o dítě na úrovni jednotlivých obecních úřadů (OSPOD). V současné době se v Norsku v nějaké formě péče o ohrožené děti nachází zhruba 8 900 dětí. Z toho 9% dětí je v rezidenční péči, 78% dětí v pěstounské péči a 13% v jiném druhu péče. V Norsku musí každý zájemce o pěstounskou péči projít přípravou PRIDE a to včetně zájemců z řad příbuzných dítěte. Na rozdíl od ČR, kde dochází ke svěřování dítěte do péče příbuzných, aniž by museli absolvovat psychologické posouzení a přípravu před přijetím dítěte do rodiny.⁸⁵

Zájemci o pěstounství jsou povinni doložit informace o svém zdravotním stavu, prokázat bezúhonnost, absolvovat několik pohovorů a návštěv v rodině, spolupracovat se sociálním pracovníkem, který průběžně sleduje rodinu. Následně jsou zařazeni do přípravy k přijetí dítěte, jedná se o program PRIDE, který je jednotný v celé zemi. V případě, kdy se zájemci stanou pěstouny, jsou jejich kompetence i nadále rozvíjeny, a to formou návazného programu PRIDE.⁸⁶

⁸⁴ ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 180

⁸⁵ CEPP.CZ. *Poznátky z pracovní návštěvy Norska v systému péče o ohrožené děti (srovnání s ČR)*. Příspěvek pro VII. ročník konference „Dejme dětem rodinu“ konané dne 23. 11. 2017 v Ostravě. Centrum psychologické pomoci, s. 2 – 3

⁸⁶ CEPP.CZ. *Poznátky z pracovní návštěvy Norska v systému péče o ohrožené děti (srovnání s ČR)*. Příspěvek pro VII. ročník konference „Dejme dětem rodinu“ konané dne 23. 11. 2017 v Ostravě. Centrum psychologické pomoci, s. 3 – 4

4.2.1 Proces přípravy, doprovázení v Norsku

Přípravy potenciálních náhradních rodičů v Norsku zajišťuje Regionální kancelář pro děti a rodinu, tj. Bufetat. Příprava těchto potenciálních rodičů probíhá 3 měsíce, je přizpůsobena místu bydliště a dalším potřebám náhradních rodičů. V České republice prozatím neexistuje jednotný postup žadatelů o náhradní rodinnou péči, jak je tomu běžné např. právě v Norsku. Maximální počet dětí, které mohou být v Norsku do rodiny svěřeny, není stanoven. Tak, jak u nás, je i v Norsku pěstounská péče upřednostňována před péčí institucionální. Po přijetí dítěte je náhradním rodičům poskytováno školení a poradenství, a to po dobu jednoho roku. Pěstouni se vzdělávají v řadě oblastí, které jsou zaměřeny na posilování a prohlubování jejich rodičovských kompetencí, realizují se také supervizní setkání v malých skupinách.⁸⁷

V Norsku uzavírají pěstouni dohodu o výkonu pěstounské péče s místním orgánem SPOD. V dohodě jsou upraveny jejich práva a povinnosti a také je v ní uvedeno finanční ohodnocení a mimo jiné i výše částky příspěvku na dítě, tzv. příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Výše příspěvku je variabilní, odvíjí se od konkrétních potřeb nezletilého dítěte. Na rozdíl od České republiky, kde výše příspěvku je ovlivněna věkem nezletilého a skutečností, zda se jedná o dítě závislé na pomoci jiné osoby.⁸⁸

4.2.2 Práce s biologickou rodinou

Stejně jako u nás, je také v Norsku věnována velká pozornost biologickým rodičům. Ti mohou využít bezplatných konzultací s psychoterapeuty v rámci „**The Family Counselling Services**“, čili poradenství pro rodiče a rodinu. Prostřednictvím této služby si mohou biologičtí rodiče zvyšovat a prohlubovat své rodičovské kompetence, učí se zde, jak jednat při kontaktu s dítětem. Služba je podporována státem a v Norsku existuje celkem 42 institucí, které se věnují této nízkoprahové službě. V České republice taková služba, která by poskytovala ucelenou podporu biologickým rodičům, chybí. Místo toho mohou

⁸⁷ CEPP.CZ. *Poznatky z pracovní návštěvy Norska v systému péče o ohrožené děti (srovnání s ČR)*. Příspěvek pro VII. ročník konference „Dejme dětem rodinu“ konané dne 23. 11. 2017 v Ostravě. Centrum psychologické pomoci, s. 4 – 5

⁸⁸ CEPP.CZ. *Poznatky z pracovní návštěvy Norska v systému péče o ohrožené děti (srovnání s ČR)*. Příspěvek pro VII. ročník konference „Dejme dětem rodinu“ konané dne 23. 11. 2017 v Ostravě. Centrum psychologické pomoci, s. 5

rodiče u nás nalézt např. poradenství, podporu v rámci služeb, ty se však nespécializují na tuto cílovou skupinu.⁸⁹

⁸⁹ CEPP.CZ. *Poznatky z pracovní návštěvy Norska v systému péče o ohrožené děti (srovnání s ČR)*. Příspěvek pro VII. ročník konference „Dejme dětem rodinu“ konané dne 23. 11. 2017 v Ostravě. Centrum psychologické pomoci, s. 5 – 6

II. EMPIRICKÁ ČÁST

5 Metodologie výzkumu

V předchozích kapitolách bakalářské práce jsem se věnovala vymezením pěstounské péče, jako jednou ze systému náhradní rodinné péče, kde jsem popsala její základní charakteristiku a legislativní ukotvení. Dále jsem se věnovala právům a povinnostem, a s tím související dohodou o výkonu pěstounské péče. Vzděláváním pěstounů jsem věnovala celou kapitolu, kde jsem vymezila povinnou odbornou přípravu před přijetím dítěte a průběžné vzdělávání po příchodu dítěte, práce se zaměřuje především na příbuzenské pěstouny, tudíž jsem zmínila možná rizika příbuzenské pěstounské péče. V neposlední řadě jsem popsala, jak probíhá proces přípravy a doprovázení pěstounské péče ve Velké Británii a Norsku.

V praktické části bakalářské práce využívám metodu klasického (kvantitativně orientovaného) pedagogického výzkumu. F. N. Kerlinger uvádí, že: „*Vědecký výzkum je systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy.*“⁹⁰ Praktická část se zaměřuje na problematiku vzdělávání příbuzenských pěstounů.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bude zjistit, zda příbuzenští pěstouni považují povinné vzdělávání za přínosné pro výchovu svých svěřených dětí. Chci také zjistit, zda se domnívají, že jim povinná příprava, která je legislativně ukotvena jen u klasických pěstounů chybí, zda by uvítali více hodin vzdělávání dle potřeby a také v čem by v současné době potřebovali podporu. Vzdělávání pěstounů se po dlouhou dobu jeví jako nezbytné a jeho hlavní úlohou je připravit náhradní rodiče na přijetí dítěte do rodiny. Vzdělávání by mělo vést k pochopení dítěte, k seznámení jeho potřeb, možnými problémy či handicap, kterými dítě trpí a mimo jiné má sloužit k poskytnutí informací o možnostech práce s dítětem.⁹¹ Pro získání kvalitní podpory pěstounských rodin je nutné získat zpětnou vazbu od samotných pěstounů, ať už se jedná o pěstouny klasické, či příbuzné. Aby mohly pěstounské rodiny

⁹⁰ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, str. 12

⁹¹ Sychrová A., *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče.* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 61

plnit dobře svou funkci, je zapotřebí také zjistit, jakou podporu by v současné době rádi uvítali a o jaký typ vzdělávání mají zájem. Ze statistik vychází, že většinová část pěstounské péče tvoří příbuzní, tudíž se nabízí otázka, zda jim stát věnuje tolik péče a podpory, jako těm klasickým, kterých je o poznání méně.

5.2 Metoda sběru dat

Jako nástroj sběru dat jsem zvolila dotazníkové šetření. Dotazník patří k jedné ze základních technik sběru dat. Jedna z předností této techniky je získání velkého počtu respondentů za krátkou časovou jednotku. Samotný dotazník tvoří soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, na které respondenti odpovídají písemně.⁹² Dotazník byl předán respondentům osobně na dvou víkendových vzdělávacích pobytech v Komorní Lhotce, převážně šlo o pěstouny z Moravskoslezského kraje. První „víkendovka“, jak jí všichni účastníci říkají, se konala v listopadu roku 2017 na téma: „Jak přistupovat k problémovému chování u dětí“. Další víkend proběhl v březnu roku 2018 a téma bylo: „Netolismus – Kyberšikana“. Dotazník obsahuje celkem 15 otázek, z toho tvoří 11 uzavřené otázky a 4 polootevřené, kde pěstouni mohli napsat více odpovědí. Veškeré informace získané z dotazníků jsem slovně zhodnotila a následně vypracovala do tabulek a grafů, které jsou součástí přílohy práce.

5.3 Charakteristika výzkumného souboru

Přestože se ve své práci zabývám převážně příbuzenskými pěstouny, výzkum byl prováděn jak s klasickými, tak příbuzenskými. Důvod, který mě vedl, aby se šetření účastnili také klasičtí pěstouni, bylo zjištění, zda vnímají povinnou přípravu jako pozitivní podporu a jak vnímají povinné vzdělávání v průběhu péče také oni. V rámci své odborné praxe ve třetím ročníku jsem byla v přímém kontaktu s pěstouny, absolvovala jsem se dva víkendové vzdělávací pobyty, kde jsem působila jako pedagogický dohled svěřených dětí. Praxi jsem vykonávala pod vedením Mgr. Renaty Hrochové, pověřené osoby pro výkon SPOD, se sídlem v Kopřivnici.

Samotného šetření se zúčastnilo celkem 48 pěstounů, z toho 29 žen a 19 mužů. Nejvíce početnou skupinu tvořili pěstouni ve věku 61 a více let, druhou nejpočetnější skupinou jsou pěstouni ve věkovém rozpětí 51 – 60 let, dále následuje skupina ve věku 41 – 50 a 31 - 40

⁹² CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, str. 163

let. Pěstouni ve věku 20 – 30 let se dotazování nezúčastnili žádní. Větší procento dotazovaných tvořili příbuzenští pěstouni. Pro přehlednější představu jsem vytvořila dvě následující tabulky.

Věk	Ženy	Muži	Celkem
20 – 30	0	0	0
31 – 40	4	3	7
41 – 50	6	4	10
51 – 60	9	5	14
61 a více	10	7	17
Celkem	29	19	48

Tabulka 2 Muži a ženy dle věku

Věk	Ženy		Muži		Celkem
	PP klasická	PP příbuzen.	PP klasická	PP příbuzen.	
20 – 30	0	0	0	0	0
31 – 40	2	2	2	1	7
41 – 50	1	6	1	2	10
51 – 60	4	5	2	3	14
61 a více	1	8	1	7	17
Celkem	8	21	6	13	48

Tabulka 3 Věk a forma pěstounské péče

Další tabula slouží k rozlišení pěstounské péče dle věku a pohlaví. Z celkového počtu 14 klasických pěstounů se šetření účastnilo 8 žen a 7 mužů. Většinou část výzkumného souboru se skládala z pěstounů příbuzenských, a to v poměru 21 žen a 13 mužů.

Klasická pěstounská péče byla nejvíce zastoupena skupinou ve věku 51 – 60 let, a to počtem 6 pěstounů. Příbuzenských pěstounů bylo nejvíce ve věkové kategorii 61 a více, a to s počtem 15 pěstounů.

5.4 Formulace výzkumných otázek a hypotéz

Jádrem klasického (kvantitativně) orientovaného výzkumu jsou hypotézy. Dle Gavory je při stanovení hypotéz nutné dodržet následující tři podmínky, a to: hypotéza musí být formulována vždy oznamovací větou, musí vyjadřovat vztah mezi dvěma proměnnými a hypotézu musí být možno empiricky ověřovat.⁹³

Hypotéza č. 1 Klasičtí pěstouni považují povinné vzdělávání za přínosné pro výchovu svých svěřených dětí oproti pěstounům příbuzenským.

Hypotéza č. 2 Příbuzenští pěstouni by uvítali více hodin vzdělávání dle potřeby na rozdíl od pěstounů klasických.

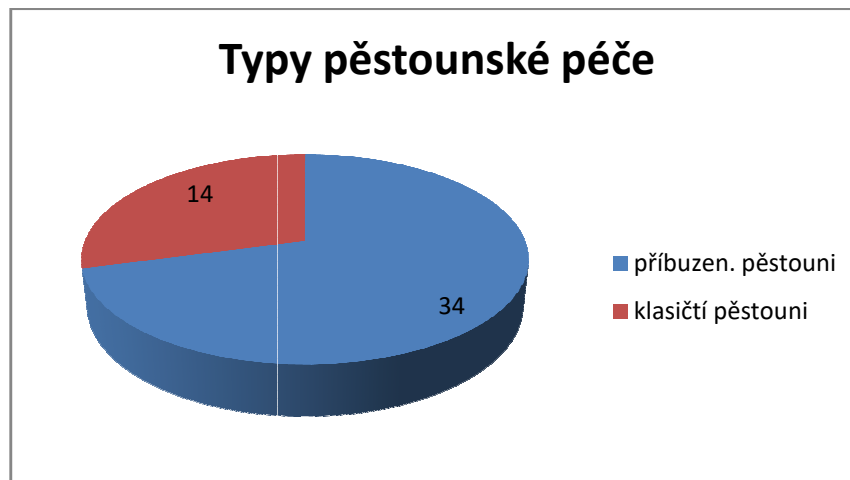
Hypotéza č. 3 Zavedení povinné přípravy u příbuzenských pěstounů by se mělo legislativně ukotvit, stejně jako u pěstounů klasických.

Hypotéza č. 4 Příbuzenští pěstouni preferují jinou formu vzdělávání než pěstouni klasičtí.

⁹³ CHRÁSKA, Milan. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, str. 17 – 18

5.5 Vyhodnocení dotazníku

Otázka č. 3 Jste pěstoun klasický/příbuzenský?



Graf 1 Typy pěstounské péče

Typy pěstounské péče	Absolutní četnost	Relativní četnost
Příbuzenská PP	34	78,83 %
Klasická PP	14	29,17 %
Celkem	48	100 %

Tabulka 4 Typy pěstounské péče

Otázka č. 4 Účastnil/a jste se povinné přípravy v rozsahu 48h před svěřením dítěte?

Povinná příprava	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	2	5,88 %	14	100 %
Ne	32	94,12 %	0	0
Celkem	34	100 %	14	100 %

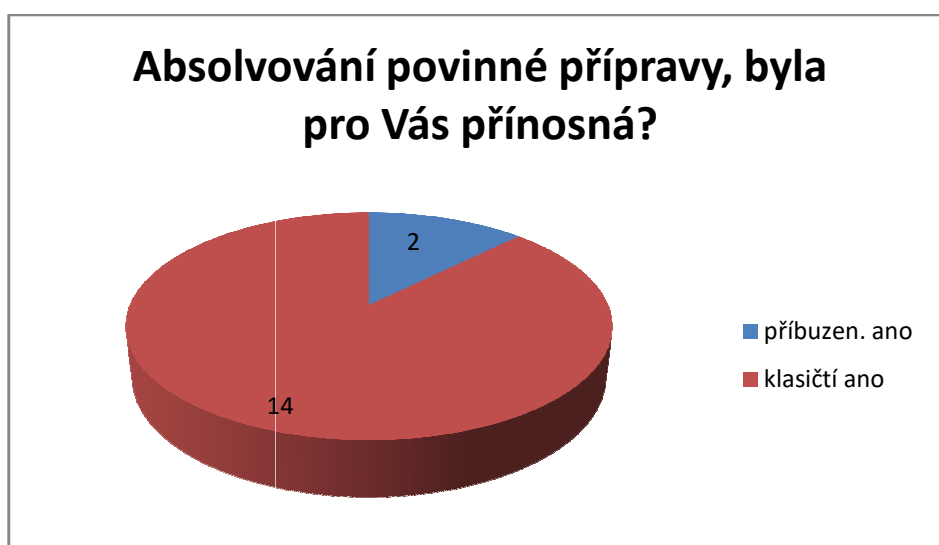
Tabulka 5 Povinná příprava



Graf 2 Typy pěstounské péče a povinná příprava

Výzkumný vzorek tvořilo celkem 48 pěstounů, z toho 34 příbuzenských (78,83 %) a 14 klasických pěstounů (29,17 %). Povinnou přípravou před přijetím dítěte museli projít všichni klasičtí pěstouni, tedy celkem 14 (100 %), a pouze 2 příbuzenští pěstouni (5,88 %) měli možnost absolvovat povinnou přípravu, 32 příbuzenských pěstounů (94,12 %) povinnou přípravou neprošli. Legislativně je povinná příprava ukotvena pouze u klasických pěstounů, u pěstounů příbuzenských se předpokládá, že dítě, které jim má být svěřeno do péče znají, tudíž jsou od procesu zprostředkování osvobozeni.

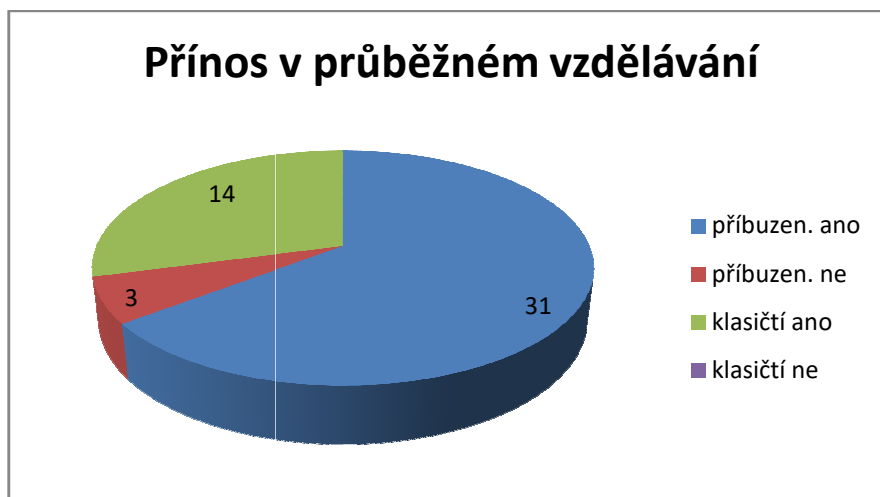
Otázka č. 5 V případě, že jste absolvovali přípravu, měla pro Vás smysl?



Graf 3 Přínos v povinné přípravě

Z grafu je patrné, že každý, kdo prošel povinnou přípravou, jí vnímá jako pozitivní a přínosnou. Je ke zvážení, zda povinnou přípravu legislativně neukotvit u všech pěstounů, tudíž i u příbuzenských. Vždyť oni také by měli mít možnost být informováni a poučeni o systému pěstounské péče, právech a možnostech z péče vyplývající ještě před svěřením dítěte.

Otázka č. 6 Vidíte přínos ve vzdělávání pěstounů?



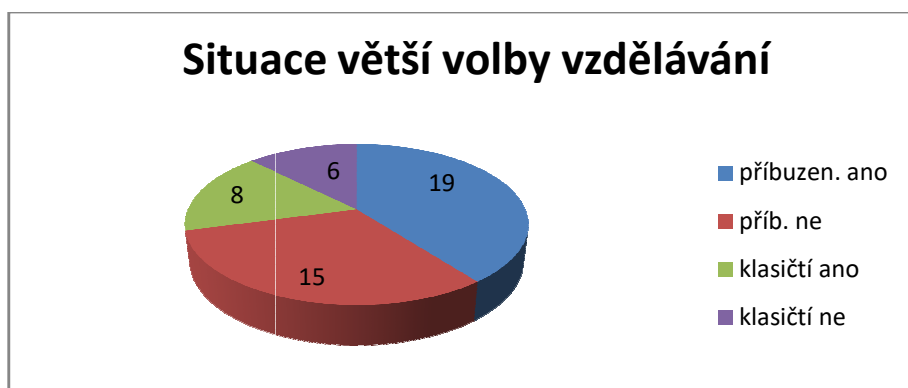
Graf 4 Přínos ve vzdělávání pěstounů

Povinné vzdělávání v rozsahu 24h/rok se musí účastnit všichni pěstouni. Z celkové počtu 48 pěstounů, jich 45 vnímá vzdělávání za přínosné a pozitivní. Pouze 3 pěstouni (8,82 %), a to z řad příbuzných nevidí ve vzdělávání svých svěřených dětí smysl, naopak 31 z nich (91,18 %) vnímá vzdělávání za pozitivní podporu. Na místě je také zvážit, jak dlouho už dítě ve své péči mají. Klasičtí pěstouni rozhodně vítají možnost vzdělávat se, to vychází z výpovědí, všech 14 (100 %) jich vybralo odpověď ano, ti zcela jednoznačně přijímají povinnost dále se vzdělávat. Naproti tomu u pěstounů příbuzných se můžeme někdy se názorem, že nevidí ve vzdělávání žádný smysl.

Přínos	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	31	91,18 %	14	100 %
Ne	3	8,82 %	0	0
celkem	34	100	14	100

Tabulka 6 Přínos ve vzdělávání

Otázka č. 7 Byly v životě situace, kdybyste volili více hodin vzdělávání?



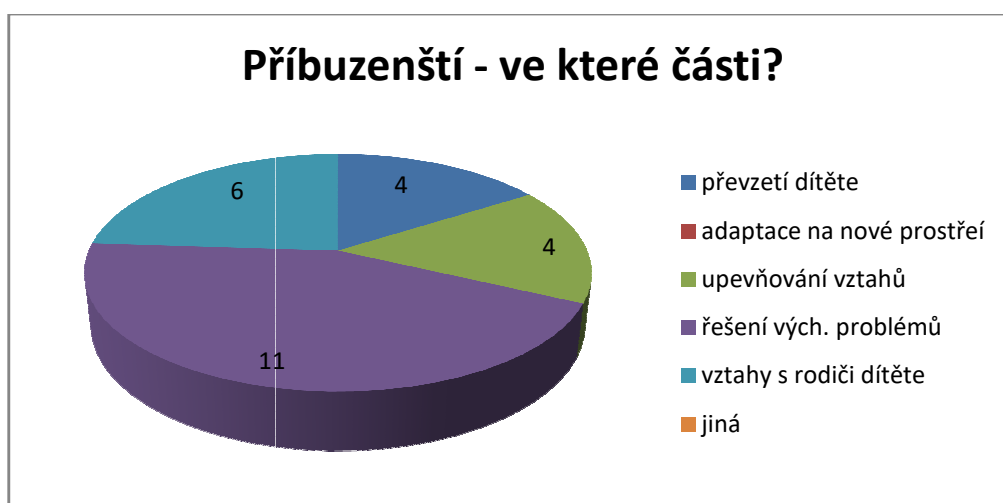
Graf 5 Byly v životě situace pro více vzdělávání

Na otázku, zda byly v životě situace, kdy by volili více hodin vzdělávání, odpověděla větší polovina, že ano, přesněji řečeno 27 z celkového počtu 48 dotazovaných pěstounů se někdy ocitla v situaci, kdy by volili více hodin vzdělávání. Pro porovnání: 8 (57,14 %) klasických pěstounů se ocitlo alespoň jednou v situaci, kdy by potřebovali větší podporu a pomoc. Celkově 6 (42,86 %) z nich takovou pomoc nepotřebovalo. Celkem 19 (55,88 %) příbuzenských pěstounů uznává, že byly někdy takové situace, kdy si nevěděli rady a uvítali by více hodin vzdělávání. 15 (44,12 %) z nich se domnívá, že se v takové situaci nikdy neocitli. Rozdíl mezi pěstouny příbuznými a klasickými je nepatrný, větší polovina byla v životě v situaci, kdy by volila více hodin vzdělávání. Těm, kteří odpověděli ano, byla směřována další otázka, kde jsem se zaměřovala na to, ve které části si pěstouni nevěděli rady.

Více hodin	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	19	55,88 %	8	57,14 %
Ne	15	44,12 %	6	42,86 %
Celkem	34	100 %	14	100 %

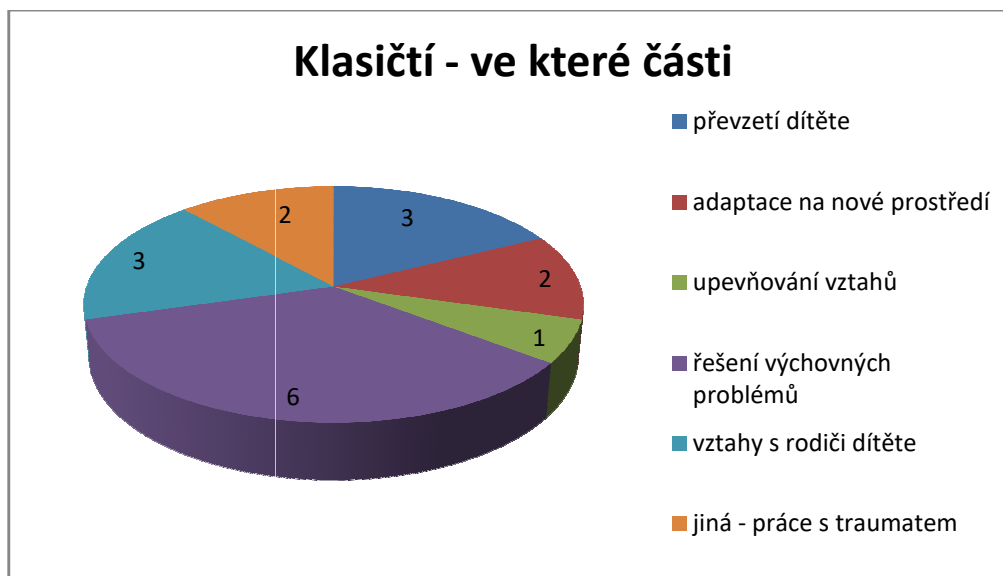
Tabulka 7 Více hodin podpory

Otázka č. 8 V případě, že ano – ve které části?



Graf 6 Příbuzenští pěstouni a situace

Jako první byly vyhodnoceny situace příbuzenských pěstounů. Ve své práci jsem se snažila nastínit problematiku vzdělávání právě pěstounů z řad příbuzných, a také přijít s myšlenkou, zda by se měli účastnit povinné přípravy před přijetím dítěte, jak je tomu legislativně ukotveno u pěstounů klasických. Z části jsem se nechala inspirovat procesem zprostředkování v Norsku, neboť tam každý, kdo se uchází o pěstounskou péči, musí projít přípravou PRIDE. U této otázky mohli pěstouni označit více odpovědí. Na předchozí otázku, zda byly v životě situace, kdy by volili více hodin vzdělávání, odpovědělo 19 z nich, že ano. Z grafu je patrné, že problémové situace, se kterými se příbuzenští pěstouni setkávají, jsou řešení výchovných problémů – celkem 11 (44 %) odpovědí. Jako další nejčastěji volená odpověď byla: vztahy s rodiči dítěte – celkem 6 (24 %) odpovědí. Při převzetí dítěte by potřebovalo pomoci pouze 4 (16 %) příbuzenští pěstouni a při upevňování vztahů také 4 (16 %) pěstouni. Tudíž je na místě otázka, zda je opravdu zapotřebí, aby příbuzenským pěstounům byla zákonem stanovena povinná příprava. Z výsledku dotazníku je patrné, že největší podporu by uvítali až v průběhu péče, a to nejvíce s výchovnými problémy, a také se vztahy s rodiči.



Graf 7 Klasičtí situace

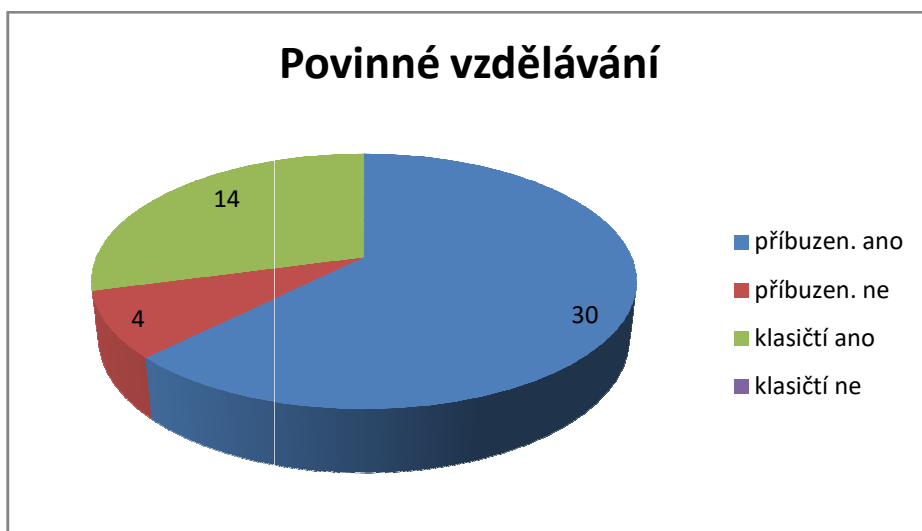
V případě klasických pěstounů bylo zjištěno, že 8 z nich byly někdy v situaci, kdy by uvítali více hodin vzdělávání. Stejně, jako příbuzenští, také klasičtí pěstouni nejvíce volili situace při řešení výchovných problémů, celkem 6 (35,29 %) z nich. Při převzetí dítěte, stejně jako situace se vztahy s rodiči volili 3 (17,65 %) pěstouni. Dále 2 (11,76 %) klasičtí pěstouni by volili v životě více hodin vzdělávání v době adaptace na nové prostředí, další dva si vybrali odpověď jiná – práce s traumatem. A jeden z nich (5,89 %) volilo situaci při upevňování vztahů.

Situace	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Převzetí dítěte	4	16 %	3	17,65 %
Adaptace prostředí	0	0	2	11,76 %
Vztahy – upevnění	4	16 %	1	5,89 %
Výchovné problémy	11	44 %	6	35,29 %
Vztahy s rodiči	6	24 %	3	17,65 %
Jiná (trauma u dětí)	0	0	2	11,76 %
Celkem	25	100 %	17	100 %

Tabulka 8 Situace

Srovnání: Rozdíl mezi klasickými a příbuzenskými pěstouny je nepatrný, neboť většina vypověděla, že problémové situace, které nastaly při výkonu pěstounské péče, byly řešeny výchovnými problémy, dále pak následovaly vztahy s rodiči a situace při převzetí dítěte. Adaptace na nové prostředí zvolili pouze klasičtí pěstouni. Zde se potvrdilo, že je pro dítě méně stresující, když je svěřeno do péče osoby mu známé, zná prostředí, lépe se vyrovnává se situací.

Otázka č. 9 Plníte si svou povinnost vzdělávání v rozsahu 24/rok?



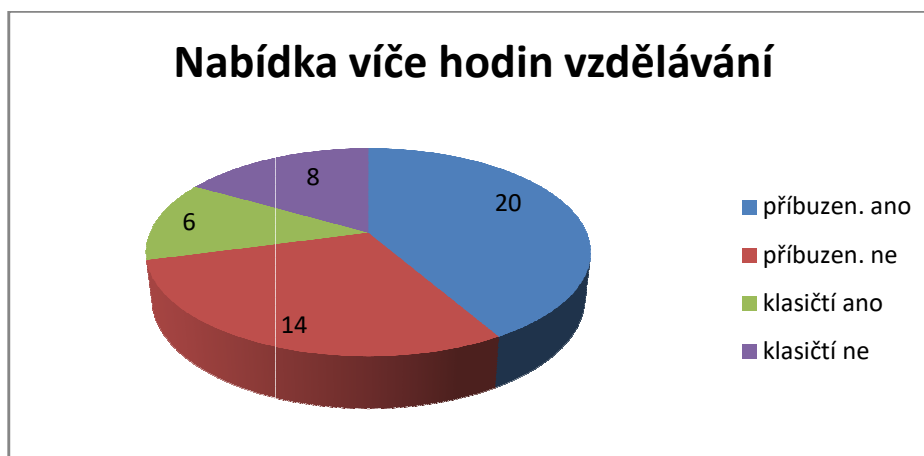
Graf 8 Povinnost průběžného vzdělávání

Povinnost průběžného vzdělávání v rozsahu 24h v následujících 12 kalendářních měsících si plní všech 14 (100%) klasických pěstounů. Na tuto otázku odpovědělo 30 (88,24 %) příbuzných pěstounů, že plní a 4 (11,76 %) že neplní. Zde stojí v úvahu zvážit, zda pochopili příbuzní otázku správně, neboť se účastnili víkendového vzdělávacího pobytu, tudíž si svou povinnost plní.

Povinnost vzdělávat se	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	30	88,24 %	14	100 %
Ne	4	11,76 %	0	0
Celkem	34	100 %	14	100 %

Tabulka 9 Povinnost vzdělávat se

Otázka č. 10 Kdybyste měli možnost nabídky většího vzdělávání v rámci potřeby, využili byste ji?



Graf 9 Nabídka více hodin vzdělávání

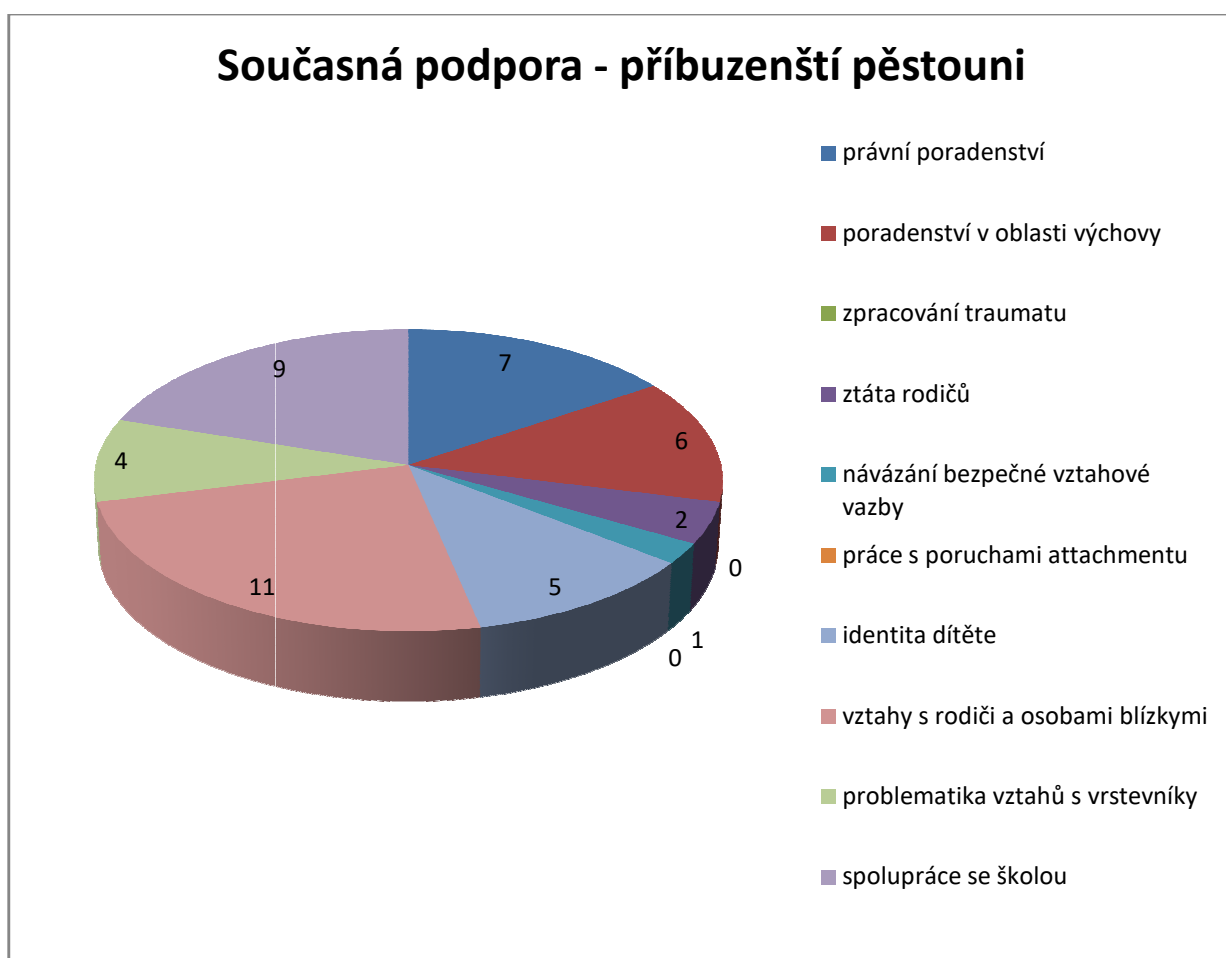
Nabídka více hodin	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	20	58,82 %	6	42,86 %
Ne	14	41,18 %	8	57,14 %
Celkem	34	100 %	14	100 %

Tabulka 10 Nabídka více hodin

Nabídky více hodin vzdělávání dle potřeby by uvítalo celkem 26 pěstounů. U klasických pěstounů byly rozdíly ve výpovědích nepatrné, 6 (42,86 %) z nich uvedlo, že by takovou možnost uvítalo, a 8 (57,14 %) z nich, že nikoliv. Co mne velmi překvapilo, byly výpovědi příbuzenských pěstounů. Většina se shodla, že by možnost většího vzdělávání dle potřeby využila, a to celkem 20 (58,82 %) pěstounů. Těch, kteří takovou možnost zcela zamítli, bylo celkem 14 (41,18 %)

Srovnání: Zajímalo mě, zda jsou pěstouni sami aktivní, a jsou ochotni se vzdělávat i nad rámec svých povinností. Je zřejmé, že klasičtí pěstouni se domnívají, že se nepotřebují více vzdělávat, než je povinně stanoveno. Oproti tomu příbuzenští pěstouni se přikláněli pozitivně k této nabídce.

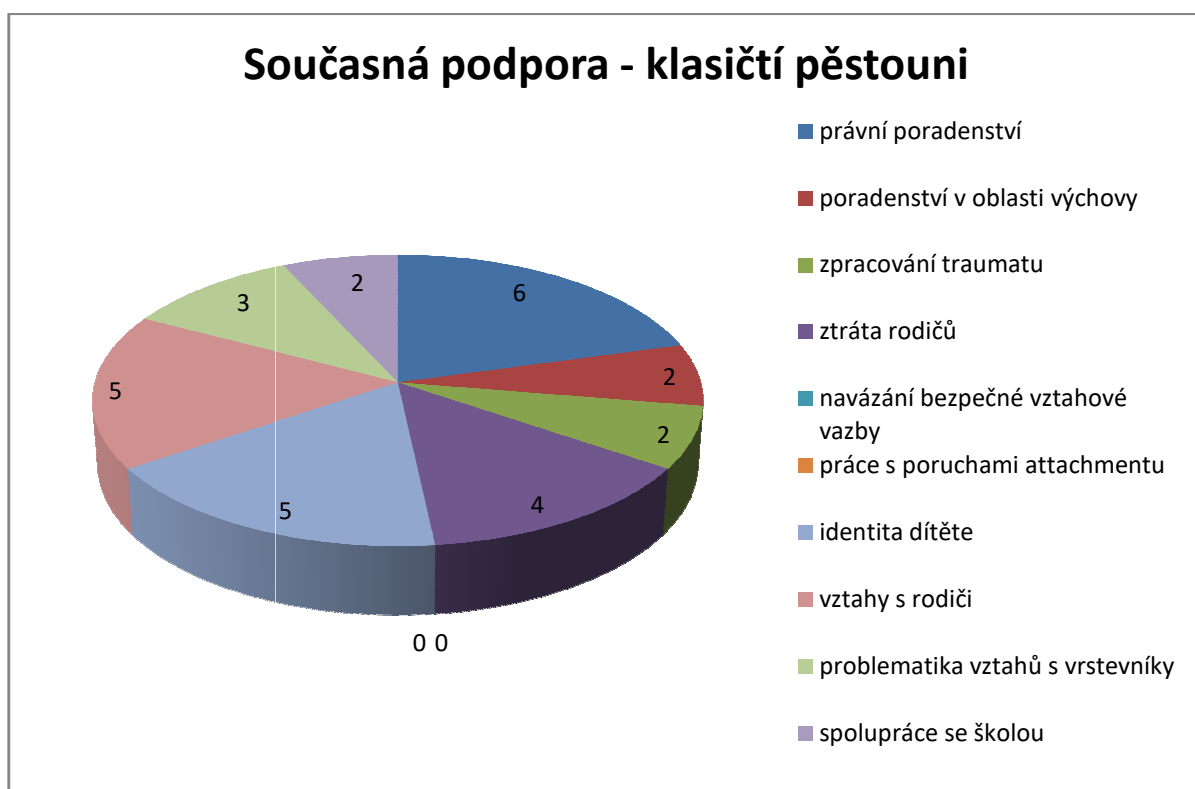
Otázka č. 11 V současné době, v čem byste potřebovali podporu?



Graf 10 Příbuzenští pěstouni – potřeby

Jako nejvíce problémová oblast, se kterou by příbuzenští pěstouni v současné době potřebovali podporu, se jeví jako vztahy s rodiči a blízkými osobami, tuto možnost si vybralo celkem 11 (24,44 %) z nich. Zdárný kontakt s biologickými rodiči je jistě závislý na dosavadním vztahu pečující osoby s dítětem a jeho biologickými rodiči. Převážně se o děti starají jejich prarodiče, kteří mohou cítit vztek, že se jim výchova svých vlastních dětí nezdařila, mohou je obviňovat za to, že opustili své děti, apod. Nebo naopak budou plně podporovat styk s rodiči s cílem návratu do původní rodiny. Komunikace a spolupráce s rodiči se může někdy jevit jako tragická, zvláště pak, jedná-li se rodiče alkoholiky, či rodiče závislých na drogách. V rámci vstupní přípravy jsou klasičtí pěstouni obecně připravováni na kontakt s biologickými rodiči. Je proto nezbytné příbuzným poskytnout maximální podporu v této oblasti. Druhá nejvíce problémová oblast je spolupráce se školou, tuto odpověď celkem zvolilo 9 (20 %) příbuzenských pěstounů. Jako další

z možností bylo právní poradenství, celkem 7 (15,56 %) příbuzných, 6 (13,34 %) dotazovaných příbuzných volilo možnosti poradenství v oblasti výchovy. Není neobvyklé, že děti, které vstupují do náhradní rodinné péče, mají nějaké specifické potřeby, ať už se jedná o různá zdravotní znevýhodnění, či poruchy učení a hyperaktivitu.⁹⁴ Je tedy očividné, že pěstouni by potřebovali podporu právě v této oblasti. Identitu dítěte – vztah ke svému původu zvolilo 5 (11,11 %) pěstounů. Problematika vztahů s vrstevníky oslovila celkem 4 (8,89 %) pěstouny. Celkem 2 (4,44 %) z příbuzenských pěstounů by volilo podporu se ztrátou rodičů a pouze 1 (2,22 %) z nich volil navázání bezpečné vztahové vazby s pečující osobou.



Graf 11 Klasičtí pěstouni – potřeby

Nejvíce podpory by klasičtí pěstouni uvítali v oblasti právního poradenství, tuto možnost vybralo celkem 6 (20,69 %) dotazovaných. Jako další následovala problematika identity dítěte – vztahu ke svému původu, celkem volilo 5 (17,24 %) respondentů. Se

⁹⁴ WIESNEROVÁ, Emma. Co chtějí děti v pěstounské péči? Neptáme se jich [online]. muni.veda.cz, 12. prosince 2013 [cit. 2018-04-05]. Dostupné na <http://www.veda.muni.cz/tema/4044-co-chteji-deti-v-pestounske-peci-neptame-se-jich#.VFJYEvmG_or>.

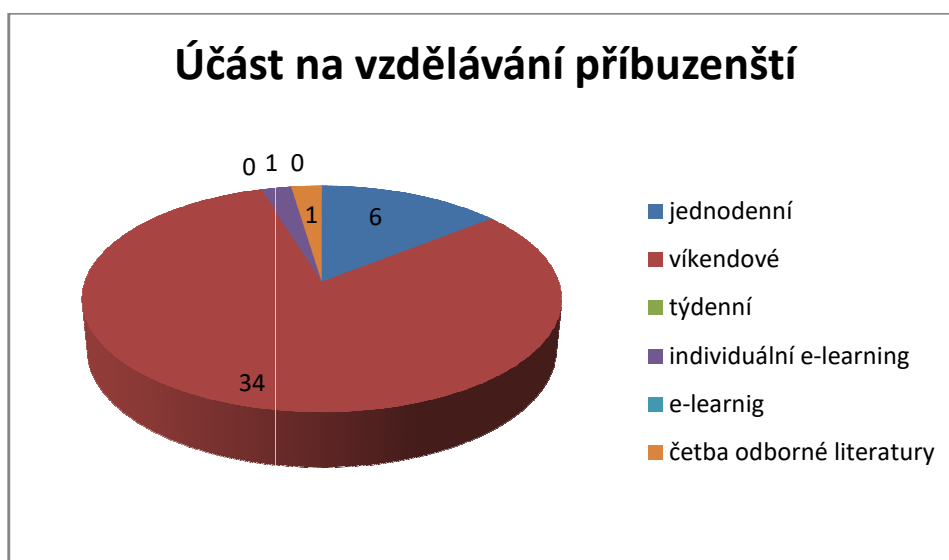
stejným počtem odpovědí jsou vztahy s rodiči a blízkými osobami, 4 (13,79 %) klasičtí pěstouni si vybralo problematiku ztráty rodičů. Dále následovalo poradenství v oblasti výchovy, celkem 2 (6,9 %) pěstouni, rovněž 2 (6,9 %) pěstouni volili možnost podpory v oblasti zpracování traumatu a spolupráce se školou.

Současná podpora	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Právní poradenství	7	15,56 %	6	20,69 %
Poradenství v oblasti výchovy	6	13,34 %	2	6,9 %
Zpracování traumatu	0	0	2	6,9 %
Ztráta rodičů	2	4,44 %	4	13,79 %
Navázání vazby s pečujícím	1	2,22 %	0	0
Práce s poruchami attachmentu	0	0	0	0
Identita dítěte	5	11,11 %	5	17,24 %
Vztahy s rodiči	11	24,44 %	5	17,24 %
Vztahy s vrstevníky	4	8,89 %	3	10,34 %
Spolupráce se školou	9	20 %	2	6,9 %
Celkem	45	100 %	29	100 %

Tabulka 11 Současná podpora

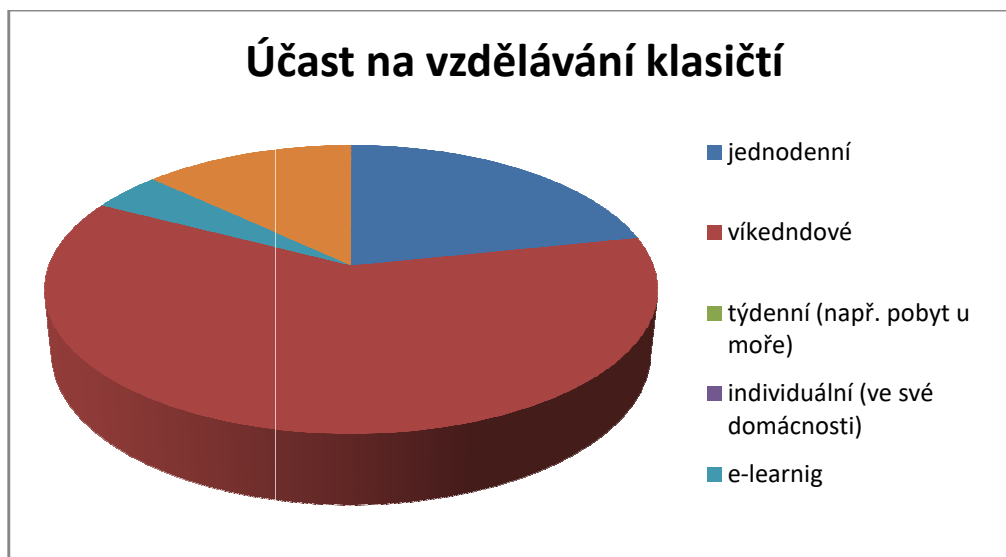
Srovnání: Klasičtí pěstouni často volili více, než jednu odpověď, na rozdíl od pěstounů příbuzenských, kteří ve většině případů volili odpověď pouze jednu. Rozdíly mezi potřebami klasických a příbuzenských pěstounů byly patrné. Příbuzní v současné době potřebují největší podporu v oblasti vztahů s rodiči a blízkými osobami. Oproti tomu u klasických pěstounů převažovala podpora v oblasti právního poradenství. Spolupráce se školou se jak problémová jevila více u pěstounů příbuzenských, stejně jako poradenství v oblasti výchovy. Naopak klasičtí se přiklínili k oblasti zpracování traumatu a ztrátě rodičů. Práce s poruchami attachmentu nevolil žádný pěstoun.

Otázka č. 12 Účastníte se?



Graf 12 Vzdělávání příbuzných

Všech 34 (80,95 %) příbuzenských pěstounů se účastní víkendové formy vzdělávání, dále pak 6 (14,29 %) z nich individuální, 1 (2,38 %) příbuzenský pěstoun se mimo jiné vzdělává individuálně (ve své domácnosti), další 1 (2,38 %) se vzdělává četbou odborné literatury. Forma týdenní a e-learnig nevolil žádný z dotazovaných příbuzenských pěstounů.



Graf 13 Vzdělávání klasických pěstounů

Všech 14 (60,87 %) klasických pěstounů vypovědělo, že se účastní také víkendového vzdělávání, dále 5 (21,74 %) z nich jednodenních, 3 (13,04 %) z nich studují odbornou literaturu a 1 (4,35 %) klasický pěstoun vypověděl, že se vzdělává přes e-learning. Týdenní a individuální nevolil žádný z klasických pěstounů.

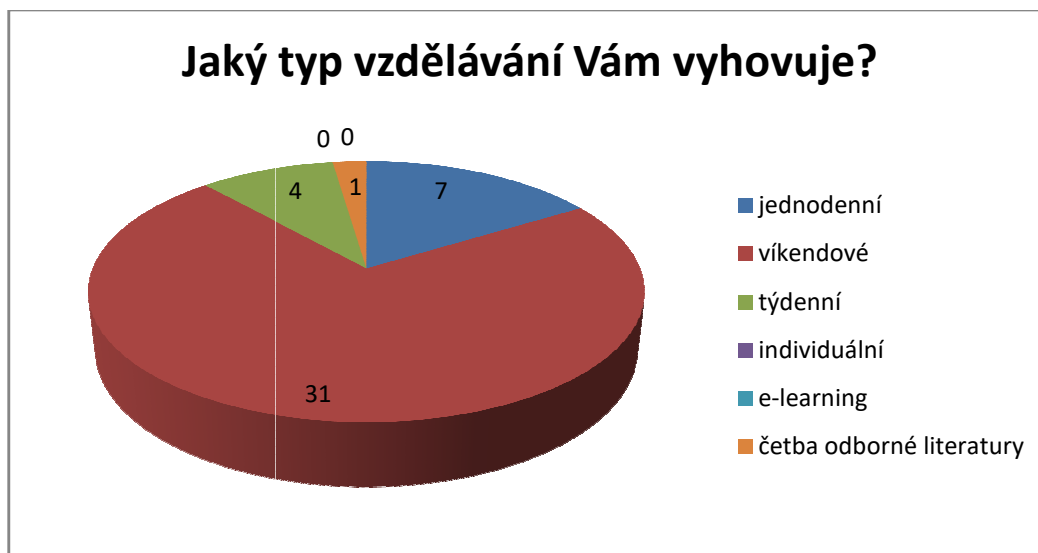
Účast na vzdělávání	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Jednodenní	6	14,29 %	5	21,74 %
Víkendové	34	80,95 %	14	60,87 %
Týdenní	0	0	0	0
Individuální	1	2,38 %	0	0
e-learning	0	0	1	4,35 %
Četba odborné lit.	1	2,38 %	3	13,04 %
Celkem	42	100 %	23	100 %

Tabulka 12 Účast na vzdělávání

Srovnání: Většina dotazovaných vypověděla, že se účastní víkendové formy vzdělávání, což ovšem není objektivní, neboť výzkum byl prováděn právě na víkendovém pobytu, tudíž jsem neměla možnost kontaktu a sběru dat od pěstounů, účastnících se ostatních

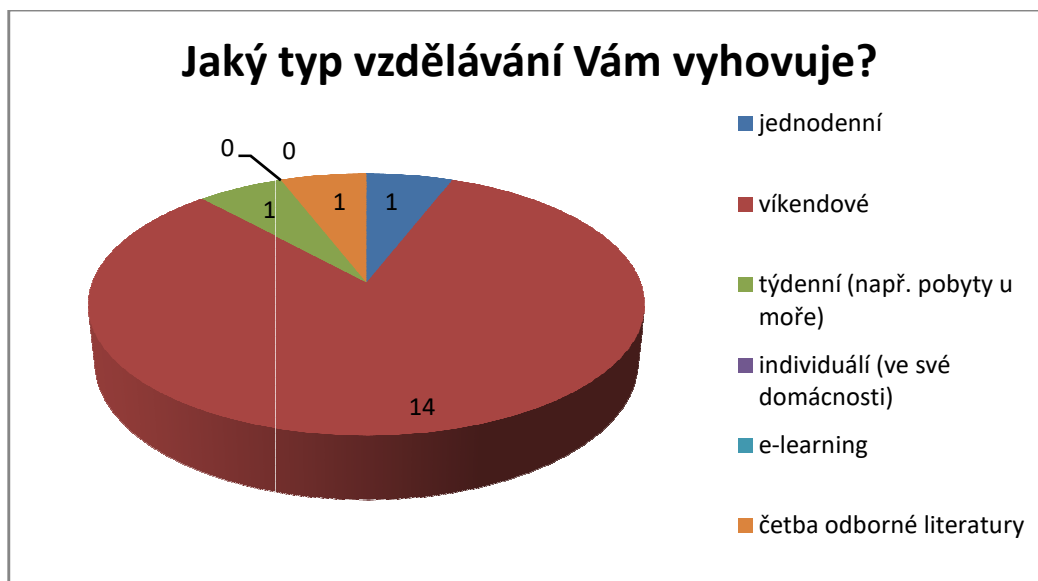
metod vzdělávání. Větší aktivita a zájem o vzdělávání se vyskytla spíše u pěstounů klasických, kde 1 se vzdělává přes e-learnig a celkem 3 četbou odborné literatury.

Otázka č. 13 Jaký typ vzdělávání Vám nejvíce vyhovuje?



Graf 14 Příbuzenští pěstouni - preference vzdělávání

Celkem 31 (72,09 %) příbuzenských pěstounů upřednostňují víkendové vzdělávací pobyty. Individuální formu upřednostňuje 7 (16,28 %) z nich, pozitivně se také stavěli k nabídce týdenních vzdělávacích pobytu, a to 4 (9,3 %) příbuzenští pěstouni. Pouze 1 (2,33 %) vypověděl, že preferuje raději četbu odborné literatury.



Graf 15 Klasičtí pěstouni - preference vzdělávání

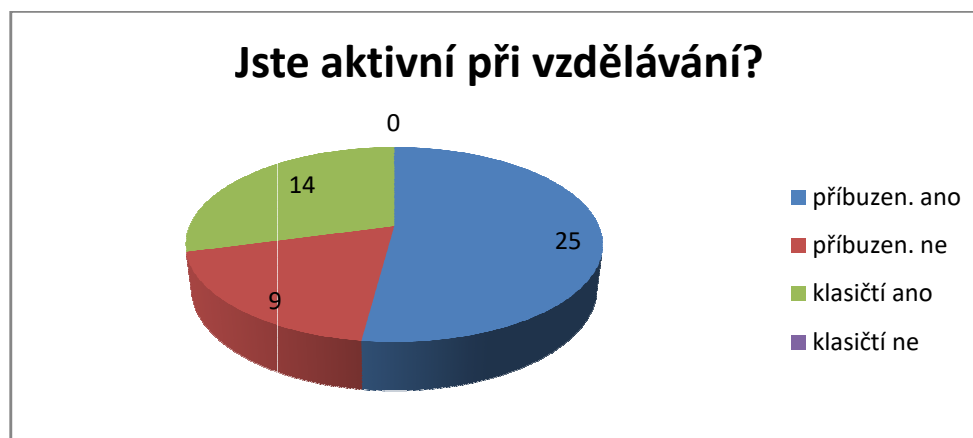
Klasičtí pěstouni se nejvíce přikláněli k víkendovým pobytům, celkem 14 (82,36 %) z nich. Dále pak 1 (5,88 %) preferuje individuální, 1 (5,88 %) týdenní pobyty a další 1 (5,88 %) četbu odborné literatury.

Účast na vzdělávání	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Jednodenní	7	16,28 %	1	5,88 %
Víkendové	31	72,09 %	14	82,36 %
Týdenní	4	9,3 %	1	5,88 %
Individuální	0	0	0	0
e-learning	0	0	0	0
Četba odborné lit.	1	2,33 %	1	5,88 %
Celkem	43	100 %	17	100 %

Tabulka 13 Preference vzdělávání

Srovnání: Dalo se celkem předpokládat, že dosáhneme takových výsledků, neboť šetření bylo prováděno na víkendovém vzdělávacím pobytu. Příbuzenští pěstouni ještě projevili zájem o vzdělávání individuální.

Otázka č. 14 Jste aktivní ve výběru vzdělávání? (např. dotaz u soc. pracovníce, sami vyhledáváte, apod.)



Graf 16 Aktivita při výběru vzdělávání

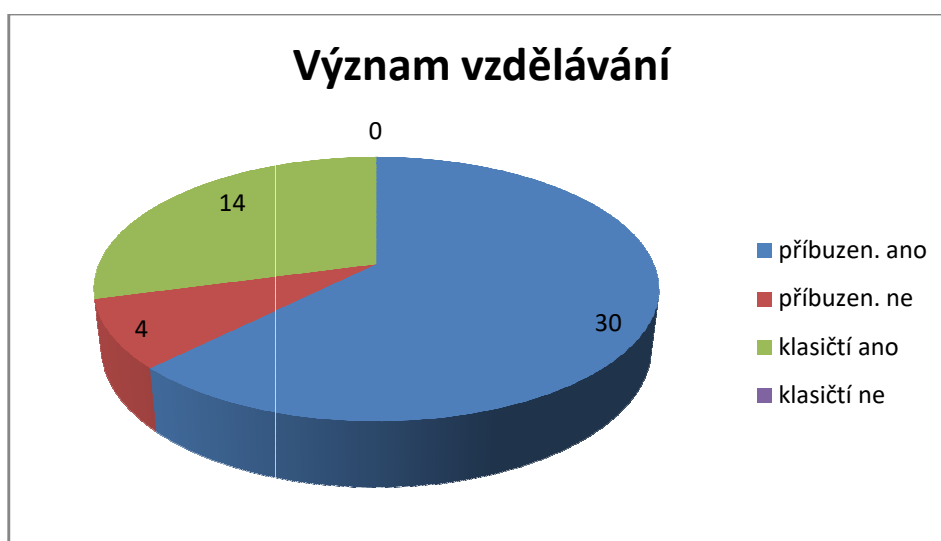
Aktivita	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	25	73,53 %	14	100 %
Ne	9	26,47 %	0	0
celkem	34	100 %	14	100 %

Tabulka 14 Aktivita ve vzdělávání

Na otázku, zda jsou pěstouni aktivní při výběru vzdělávání, odpovědělo 25 (73,53 %) příbuzenských, že ano – jsou, pouze 9 (26,47 %) z nich sami nevyhledávají vzdělávací aktivity. Na rozdíl od klasických pěstounů, kteří se ve výpovědích všech 14 (100 %) shodlo, že jsou aktivní při výběru vzdělávání, např. dotazem u sociální pracovníce.

Srovnání: Z dotazníku je patrné, že klasičtí pěstouni vnímají povinnost vzdělávat se za pozitivní podporu, než je tomu tak u pěstounů příbuzenských. Jistě záleží také na věku pěstounů, pokud jde o příbuzné, hovoříme zpravidla o prarodičích a ti mohou mít pocit, že povinné vzdělávání jim nepřinese nic nového, co by mohli uplatnit ve výchově svěřených dětí, čili ani aktivně vzdělávání nevyhledávají.

Otázka č. 15 Má význam vzdělání pro výchovu Vašeho pěstounského dítěte?



Graf 17 Význam vzdělávání

Význam vzdělávání	Příbuzenská PP		Klasická PP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	30	88,23 %	14	100 %
Ne	4	11,77 %	0	0
Celkem	34	100 %	14	100 %

Tabulka 15 Význam vzdělávání

Poslední otázka byla, za se pěstouni domnívají, že má vzdělávání význam pro výchovu jejich svěřených dětí. Téměř většina příbuzenských odpověděla, že má význam, na tuto otázku kladně odpovědělo celkem 30 (88,23 %) příbuzenských pěstounů. Pouze 4 (11,77 %) z nich se domnívá, že vzdělávání pro ně nemá žádný význam. Klasičtí pěstouni se opět v plném počtu shodli, že vzdělávání význam má.

Srovnání: Z výsledku šetření vychází, že všichni klasičtí pěstouni rozhodně vidí přínos ve vzdělávání svých svěřených dětí. U pěstounů příbuzenských se názory trochu lišily, 30 z nich vnímá vzdělávání za pozitivní a pouze 4 z nich nevidí v povinném vzdělávání smysl.

5.6 Ověření hypotéz

Předmětem výzkumného šetření bylo zjistit, zda příbuzenští pěstouni vnímají povinnost vzdělávat se v rámci pěstounské péče za pozitivní a přínosné a zda by dle potřeby uvítali více hodin vzdělávání. Zabývala jsem se také tím, zda mají příbuzenští a klasičtí pěstouni v současné době stejné potřeby a který z typů vzdělávání upřednostňují. Ke splnění cílů práce byly stanoveny následující hypotézy, které byly následně verifikovány prostřednictvím dotazníků.

Hypotéza č. 1 Klasičtí pěstouni považují povinné vzdělávání za přínosné pro výchovu svých svěřených dětí oproti pěstounům příbuzenským.

Výsledkem dotazníkového šetření byla stanovena četnost těch pěstounů, kteří považují povinné vzdělávání za přínosné pro výchovu svých svěřených dětí a také těch, kteří vzdělávání nepovažují za přínosné. Vytvořila jsem si nulovou a alternativní hypotézu a následně jsem z hotových údajů zhotovila kontingenční tabulku. Hypotézy jsem ověřovala prostřednictvím testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

H_0 Četnost pěstounů, kteří považují povinné vzdělávání za přínosné je stejně velká u pěstounů příbuzenských, jako u pěstounů klasických.

H_A Četnost pěstounů, kteří považují povinné vzdělávání za přínosné je rozdílná u pěstounů příbuzenských a pěstounů klasických.

Je povinné vzdělávání přínosné	Příbuzenská PP	Klasická PP	Σ
Ano	31	14	45
Ne	3	0	3
Σ	34	14	48

Tabulka 16 Je povinné vzdělávání přínosné

$$\chi^2 = n * \frac{(ad-bc)^2}{(a+b)*(a+c)*(b+d)*(c+d)}$$

$$\chi^2 = 48 * \frac{(31*0-3*14)^2}{(31+3)*(31+14)*(3+0)*(14+0)} = 1,32$$

$$\chi^2 = 1,32 < \chi^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Výsledná hodnota je menší než hodnota kritická, tudíž nulovou hypotézu přijímám.

H_0 Četnost pěstounů, kteří považují povinné vzdělávání za přínosné je stejně velká u pěstounů příbuzenských, jako u pěstounů klasických.

Hypotéza č. 1 se tedy nepotvrdila. Pěstouni příbuzenští, i klasičtí vidí přínos ve vzdělávání pěstounů a chtějí se vzdělávat v rámci výkonu pěstounské péče. Tuto hypotézu jsem ověřovala na základě otázky č. 6 – zda pěstouni vidí přínos ve vzdělávání pěstounů. Z šetření vyšlo zcela najevo, že pěstouni mají zájem o vzdělávání a chápou tuto povinnost za pozitivní podporu v rámci poskytování PP.

Hypotéza č. 2 Příbuzenští pěstouni by uvítali více hodin vzdělávání dle potřeby na rozdíl od pěstounů klasických.

Pro ověření hypotézy jsem si sestavila nulovou a alternativní hypotézu a následně vytvořila kontingenční tabulku a z výsledků jsem zkoumala, zda existuje statisticky významný rozdíl mezi pěstouny příbuzenskými a klasickými.

H_0 Četnost příbuzenských pěstounů, kteří by měli zájem o více hodin vzdělávání, je stejně velká jako u pěstounů klasických.

H_A Četnost příbuzenských pěstounů, kteří by měli zájem o více hodin vzdělávání, je rozdílná než u pěstounů klasických.

Nabídka více hodin vzdělávání	Příbuzenská PP	Klasická PP	Σ
Ano	20	6	26
Ne	14	8	22
Σ	34	14	48

Tabulka 17 Nabídka více hodin vzdělávání dle potřeby

$$x^2 = n * \frac{(ad-bc)^2}{(a+b)*(a+c)*(b+d)*(c+d)}$$

$$x^2 = 48 * \frac{(20*8-14*6)^2}{(20+14)*(20+6)*(14+8)*(6+8)} = 1,02$$

$$x^2 = 1,02 < x^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Výsledná hodnota testového kritéria x^2 nižší než hodnota kritická, z tohoto důvodu nulovou hypotézu přijímám.

H_0 Četnost příbuzenských pěstounů, kteří by měli zájem o více hodin vzdělávání, je stejně velká jako u pěstounů klasických.

Hypotéza č. 2 se nepotvrdila. Více hodin vzdělávání dle potřeby by uvítali pěstouni příbuzenští, ale také klasičtí. Šetření bylo prováděno na základě otázky č. 10 – kdybyste měli možnost nabídky většího vzdělávání v rámci potřeby, využili byste ji?

Hypotéza č. 3 Zavedení povinné přípravy u příbuzenských pěstounů by se mělo legislativně ukotvit stejně, jako u pěstounů klasických.

Šetření jsem prováděla na základě otázky č. 7 – zda byly v životě situace, kdy by volili více hodin vzdělávání a otázky č. 8 – v případě, že ano, ve které části. Zaměřila jsem na první odpověď, a z toho následně chci zjistit, zda pěstouni potřebují více podpory právě při převzetí dítěte a zda je dostatečná příprava pěstounů. Následně jsem vyhotovila nulovou a alternativní hypotézu a provedla verifikaci. Tabulku jsem sestavila podle toho, kolik odpovědí zaznamenali příbuzenští a klasičtí pěstouni a kolik z nich volilo možnost při převzetí dítěte.

H_0 Příbuzenští pěstouni nepotřebují více podpory při převzetí dítěte, stejně jako pěstouni klasičtí.

H_A Příbuzenští pěstouni nepotřebují více podpory při převzetí dítěte, na rozdíl od pěstounů klasických.

Více hodin vzdělávání při převzetí dítěte	Příbuzenská PP	Klasická PP	Σ
Ano	4	3	7
Ne	25	17	42
Σ	29	20	49

Tabulka 18 Situace při převzetí dítěte

$$\chi^2 = n * \frac{(ad-bc)^2}{(a+b)*(a+c)*(b+d)*(c+d)}$$

$$\chi^2 = 49 * \frac{(4*17-25*3)^2}{(4+25)*(4+3)*(27+17)*(3+17)} = 0,013$$

$$\chi^2 = 0,013 < \chi^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Výsledná hodnota je nižší než kritická hodnota, tudíž nulovou hypotézu přijímám. H_0 Příbuzenští pěstouni nepotřebují více podpory při převzetí dítěte, stejně jako pěstouni klasičtí. Hypotéza č. 3 se tedy nepotvrdila. Analýzou výsledků jsem došla k závěru, že příbuzenští pěstouni potřebují více podpory až v průběhu pěstounské péče, povinná příprava tedy není nutná.

Hypotéza č. 4 Příbuzenští pěstouni preferují jinou formu vzdělávání než pěstouni klasičtí.

Hypotézu jsem opřela o otázku č. 13 – který typ vzdělávání Vám nejvíce vyhovuje? Výsledkem šetření byla stanovena četnost těch pěstounů, kteří preferují víkendové jednodenní vzdělávání. Pro ověření jsem si stanovila nulovou a alternativní hypotézu.

H_0 Četnost pěstounů, kteří upřednostňují určitý typ vzdělávání, je stejná, jako u pěstounů příbuzenských, tak klasických.

H_A Četnost pěstounů, kteří upřednostňují určitý typ vzdělávání je rozdílná u pěstounů příbuzenských a klasických.

Typ vzdělávání	Příbuzenská PP	Klasická PP	Σ
Jednodenní	7	1	8
Víkendová	31	14	45
Σ	38	15	53

Tabulka 19 Typ vzdělávání

$$x^2 = n * \frac{(ad-bc)^2}{(a+b)*(a+c)*(b+d)*(c+d)}$$

$$x^2 = 53 * \frac{(7*14-31*1)^2}{(7+31)*(7+1)*(31+14)*(1+14)} = 1,16$$

$$x^2 = 1,16 < x^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Výsledná hodnota je nižší než kritická, na základě toho tedy nulovou hypotézu přijímám. H_0 Četnost pěstounů, kteří upřednostňují určitý typ vzdělávání je stejná, jak u pěstounů příbuzenských, tak klasických. Hypotéza č. 4 se tedy nepotvrdila, příbuzenští i klasičtí pěstouni upřednostňují víkendové vzdělávací pobyty.

ZÁVĚR

Ve své práci se zabývám problematikou příbuzenské pěstounské péče, zvláště jejich vzděláváním. Příbuzenskými pěstouni se převážně stávají prarodiče, kterým se náhle mění celý život, mění se jejich role, a to z role prarodiče zpátky do role rodiče. Dobrým pěstounem se může stát člověk, který je na tuto roli pečlivě připraven, ať už se jedná o klasické pěstouny, či pěstouny z řad příbuzných. V současné době musí každý, kdo se uchází o pěstounskou péči projít povinnou přípravou v rozsahu 48h/rok, kde se dozvídá o právních náležitostech pěstounské péče, ale také o možnostech práce se svěřeným dítětem. Zákonem je stanoveno, že touto přípravou nemusí obligatorně procházet příbuzenští pěstouni. Dle mého názoru jsou příbuzní vhodní pro dítě jakožto pěstouni. Zde se nabízí otázka, zda jsou příbuzenští pěstouni dostatečně informováni o institutu pěstounské péče, jejich právech a povinnostech vyplývajících z dohody o výkonu pěstounské péče. Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda příbuzenští pěstouni vnímají povinné vzdělávání za přínosné. Analýzou dotazníkové šetření jsem došla k závěru, že povinné vzdělávání pěstounů v rozsahu 24h/rok je přínosné, jak u pěstounů příbuzenských, tak klasických, tudíž hlavní cíl práce byl naplněn.

Zároveň jsem zjistila, že situace, ve kterých by příbuzenští pěstouni volili více hodin vzdělávání, jsou řešení výchovných problémů a vztahy s rodiči, tudíž povinná příprava u příbuzenských pěstounů není nutná, neboť situace, se kterými si pěstouni nevědí rady, se vyskytují až v průběhu pěstounské péče a ne při převzetí dítěte a adaptaci na nové prostředí. Zde je zapotřebí zhodnotit, zda mají příbuzenští pěstouni stejnou podporu státu, jako klasičtí a je na místě zvážit, zda pěstounům příbuzným nenabídnout možnosti větší podpory dle potřeb v rámci pěstounské péče. Z dotazníkové šetření vyšlo najevo, že větší polovina příbuzenských pěstounů by projevila zájem o vzdělávání nad rámec svých povinností.

V současné době příbuzenští pěstouni vnímají jako problémové vztahy s rodiči a blízkými osobami, spolupráci se školou, a také by uvítali podporu v oblasti právního poradenství. Formu vzdělávání, které jim nejvíce vyhovuje, volila většina víkendové pobyty. Z vlastní zkušenosti z víkendových pobytů pořádané agenturou Patron, musím uznat, že tyto formy vzdělávání jsou opravdu přínosné, neboť pro svěřené děti je po celou dobu připraven program a jsou pod pedagogickým dohledem, rodiče se tak mohou s klidnou hlavou vzdělávat, ale také odpočinout, v neposlední řadě, jako pozitivní na

víkendovém pobytu spatřuji možnosti kontaktu s dalšími příbuznými, kteří prožívají přibližně stejné pocity a řeší podobné problémy. Jsem si plně vědoma, že rodiče prožívají se svým dítětem radosti a strasti, ale u dětí svěřených jsou tyto radosti a strasti dvojnásobné. Často jsou v pěstounské péči děti, které trpí specifickými potřebami a povinné vzdělávání pomáhá pěstounům péči o takové děti lépe zvládnout.

Seznam zkratk

CEPP	Centrum psychologické pomoci
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NOZ	Nový občanský zákoník
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
PP	Pěstounská péče
PPP	Pěstounská péče na přechodnou dobu
ZSPOD	Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Seznam grafů

Graf 1 Typy pěstounské péče	42
Graf 2 Typy pěstounské péče a povinná příprava.....	43
Graf 3 Přínos v povinné přípravě	43
Graf 4 Přínos ve vzdělávání pěstounů.....	44
Graf 5 Byly v životě situace pro více vzdělávání	45
Graf 6 Příbuzenští pěstouni a situace	46
Graf 7 Klasičtí situace	47
Graf 8 Povinnost průběžného vzdělávání	48
Graf 9 Nabídka více hodin vzdělávání.....	49
Graf 10 Příbuzenští pěstouni – potřeby.....	50
Graf 11 Klasičtí pěstouni – potřeby	51
Graf 12 Vzdělávání příbuzných	53
Graf 13 Vzdělávání klasických pěstounů.....	54
Graf 14 Příbuzenští pěstouni - preference vzdělávání	55
Graf 15 Klasičtí pěstouni - preference vzdělávání.....	56
Graf 16 Aktivita při výběru vzdělávání	57
Graf 17 Význam vzdělávání.....	58

Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet dětí svěřených do pěstounské péče	15
Tabulka 2 Muži a ženy dle věku	40
Tabulka 3 Věk a forma pěstounské péče.....	40
Tabulka 4 Typy pěstounské péče	42
Tabulka 5 Povinná příprava	42
Tabulka 6 Přínos ve vzdělávání	44
Tabulka 7 Více hodin podpory.....	45
Tabulka 8 Situace.....	47
Tabulka 9 Povinnost vzdělávat se	48
Tabulka 10 Nabídka více hodin	49
Tabulka 11 Současná podpora	52
Tabulka 12 Účast na vzdělávání	54
Tabulka 13 Preference vzdělávání	56
Tabulka 14 Aktivita ve vzdělávání	57
Tabulka 15 Význam vzdělávání.....	58
Tabulka 16 Je povinné vzdělávání přínosné	59
Tabulka 17 Nabídka více hodin vzdělávání dle potřeby	60
Tabulka 18 Situace při převzetí dítěte.....	62
Tabulka 19 Typ vzdělávání.....	63

Seznam příloh

Příloha 1 Dotazník.....	70
-------------------------	----

Přílohy

Příloha 1 Dotazník

Dotazník – vzdělávání pěstounů

1. Jste muž/žena?

- muž
- žena

2. Kolik je Vám let?

- 20 – 30 let
- 31 – 40 let
- 41 – 50 let
- 51 – 60 let
- 61 a více

3. Jste pěstoun?

- klasický
- příbuzenský

4. Účastnil/a jste se povinné odborné přípravy v rozsahu 48h před svěřením dítěte? (psychologické posouzení, registr pěstounů)

- ano
- ne

5. V případě, že jste absolvovali, měla pro Vás příprava smysl?

- ano
- ne

6. Vidíte přínos ve vzdělávání pěstounů v průběhu roku?

- ano
- ne

7. Byly v životě situace, kdybyste volili více hodin vzdělávání?

- ano
- ne (v případě, že ne – přejděte na otázku č. 10)

8. V případě, že ano – ve které části? (vyberte jednu nebo více odpovědí)

- převzetí dítěte
- adaptace na nové prostředí
- upevňování vztahů

- řešení výchovných problémů
- vztahy s rodiči dítěte
- jiná (upřesněte)

9. Plníte si svou povinnost vzdělávání v rozsahu 24h/rok?

- ano
- ne

10. Kdybyste měli možnost nabídky většího vzdělávání v rámci potřeby, využili byste ji?

- ano
- ne

11. V současné době, v čem byste potřebovali podporu?

- právní poradenství
- poradenství v oblasti výchovy
- zpracování traumatu
- ztráta rodičů
- navázání bezpečné vztahové vazby s pečující osobou
- práce s poruchami attachmentu (citová vazba)
- identita dítěte – vztah ke svému původu
- vztahy s rodiči a blízkými osobami
- problematika vztahů s vrstevníky
- spolupráce se školou

12. Účastníte se?

- jednodenní
- víkendové
- týdenní (např. pobyty u moře)
- individuální (ve své domácnosti)
- e-learning
- četba odborné literatury

13. Který typ vzdělávání Vám nejvíce vyhovuje?

- jednodenní
- víkendové
- týdenní (např. pobyt u moře)
- individuální (ve své domácnosti)

- e-learning
- četba odborné literatury

14. Jste aktivní ve výběru vzdělávání (např. dotaz u soc. pracovníce, sami vyhledáváte, apod.)

- ano
- ne

15. Má význam vzdělávání pro výchovu Vašeho pěstounského dítěte?

- ano
- ne

POUŽITÁ LITERATURA

- BUEBLOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7
- ČÁPOVÁ, Hana. *Zázračná novela. Respekt*. 2014, roč. XXV, č. 7, ISSN 0862-6545
- CHRÁSKA, Milan. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-369-4
- MATĚJÍČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče. Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál s. r. o., 1999. ISBN 80-7178-304-8
- MATĚJÍČEK, Zdeněk ED. Koluchová J., Bueblová V., Kovařík J., Benešová L. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál s.r.o., 2002. ISBN 80-7178-637-3
- MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2. přeprac. vyd., 2008. ISBN 978-80-7367-368-0
- NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní rodinná péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2013. ISBN 978-80-87455-15-9
- PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče. Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7
- SEMERÁDOVÁ, Monika a kol. *Podpora, vzdělávání a kontrola náhradní rodinné péče. Metodika doprovázení*. 2. přeprac. vyd., Pardubice: Amalthea o.s., 2013. ISBN 978-80-904801-0-0
- SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: Key Publishing s. r. o., 2014. ISBN 978-80-7418-218-1
- SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice. 2015. ISBN 978-80-7395-955-5
- ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9

VÁVROVÁ, Alena a kol. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče*. Metodika. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-16-6

Internetové zdroje

MARTÍNEK, Jan. *Utýrané dítě by mělo probudit úřady, aby si posvítily na příbuzenskou péči*. Novinky.cz, [online]. [2017-10-12]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/451718-utyrane-dite-by-melo-probudit-urady-aby-si-posvitily-na-pribuzenskou-peci.html>

MIKULAJOVÁ, Kateřina. *Několik úvah k příbuzenské pěstounské péči*. Právní prostor. [online]. [cit. 2015-04-20]. Právnická fakulta UP v Olomouci. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nekolik-uvah-k-pribuzenske-pestounske-peci>

MPSV. *Dohody o výkonu pěstounské péče a správní rozhodnutí upravující práva a povinnosti podle §47a ods. 2 zákona o sociálně právní ochraně dětí*. Praha, [online]. [2013-02-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14503#1>

MPSV. *Formy náhradní rodinné péče*. [online]. [Praha]. 2013. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14501>

MPSV. *Práva osob pečujících a v evidenci*. [online] 2013. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14503#3>

NADAČNÍ FOND J&T. Metodická příručka. *Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými*. [online]. [Praha]: 2014, [cit. 2014-10-16]. Dostupné z: <http://valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/publikace-158.pdf>

Nadační fond J&T. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. [online]. [Praha]. Dostupné z: <http://valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/pravni-a-financi-aspekty-doprovazeni.pdf>

NOVINKY. CZ, *Pěstounů v ČR přibývá, těch dlouhodobých je ale stále velmi málo*. [online]. [cit. 2017-06-02]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/deti/439420-pestounu-v-cr-pribyva-tech-dlouhodobych-je-ale-stale-velmi-malo.html>

THE FOSTERING NETWORK. *Types of fostering*. [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://www.thefosteringnetwork.org.uk/advice-information/could-you-foster/types-fostering>

THE FOSTERING NETWORK. *Who needs fostering?* [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://www.thefosteringnetwork.org.uk/advice-information/could-you-foster/who-needs-fostering>

UK FOSTERING. *Fostering regulations*. [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <http://ukfostering.org.uk/fostering-information/fostering-regulations/>

VANČÁKOVÁ, Martina. *Práva pěstounů*. Virtuální knihovna NRP. [online]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/pestouni/prava-pestounu/>

VODIČKOVÁ, Marie. *Statistika MPSV za rok 2016*. [online]. Praha: Pěstounská péče 2016. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.sood.cz/nevesela-statistika-mpsv/>

WIESNEROVÁ, Emma. Co chtějí děti v pěstounské péči? Neptáme se jich [online]. muni.veda.cz, 12. prosince 2013 [cit. 2018-04-05]. Dostupné na <http://www.veda.muni.cz/tema/4044-co-chteji-deti-v-pestounske-peci-neptame-se-jich#.VFJYEvmG_or

Normy.

Zák. č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, ve znění pozdějších předpisů. Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, str. 141 § 1 dostupné na: <file:///C:/Users/danie/Downloads/sb15-73.pdf>

Zák. č. 89/2012Sb., občanský zákoník, v platném znění

Zák. č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 473/2012Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-473#p3>

Metodiky

Metodický pokyn MPSV ze dne 15. 5. 2013 č. j. 2013/33463-211 *Informace MPSV k dohodám o výkonu PP*

CEPP.CZ. *Poznatky z pracovní návštěvy Norska v systému péče o ohrožené děti (srovnání s ČR)*. Příspěvek pro VII. ročník konference „Dejme dětem rodinu“ konané dne 23. 11. 2017 v Ostravě. Centrum psychologické pomoci